

Srečanje mladih raziskovalcev Slovenije

55. srečanje

Zveza za tehnično kulturo Slovenije

**Moja pesem je moj obraz:
primerjava Kosovelove poezije za odrasle z njegovo
otroško poezijo**

**RAZISKOVALNO PODROČJE: SLOVENSKI JEZIK ALI
KNJIŽEVNOST**

Raziskovalna naloga

Prva gimnazija Maribor

Tinkara Drstvenšek

dr. Tjaša Markežič

MARIBOR, 2021

Srečanje mladih raziskovalcev Slovenije

55. srečanje

Zveza za tehnično kulturo Slovenije

**Moja pesem je moj obraz:
primerjava Kosovelove poezije za odrasle z njegovo
otroško poezijo**

**RAZISKOVALNO PODROČJE: SLOVENSKI JEZIK ALI
KNJIŽEVNOST**

Raziskovalna naloga

Prva gimnazija Maribor

Tinkara Drstvenšek

dr. Tjaša Markežič

MARIBOR, 2021

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	9
1.1	RAZISKOVALNE HIPOTEZE.....	9
1.2	RAZISKOVALNE METODE	10
1.3	DRUŽBENA ODGOVORNOST.....	10
2	TEORETIČNI DEL	12
2.1	KOSOVELOVA ŽIVLJENJSKA POT.....	12
2.2	KOSOVELOVO LITERARNO USTVARJANJE	13
2.2.1	IMPRESIONIZEM.....	14
2.2.2	EKSPRESIONIZEM.....	15
2.2.3	KONSTRUKTIVIZEM.....	17
2.3	OTROŠKA POEZIJA.....	19
2.3.1	TIPI OTROŠKE POEZIJE.....	20
2.3.2	VRSTE OTROŠKIH PESMI.....	20
2.3.3	OTROŠKI INTERES ZA POEZIJO	21
2.3.4	KOSOVELOVA OTROŠKA POEZIJA	22
3	PRAKTIČNI DEL	26
3.1	PESMI ZA ODRASLE	27
3.1.1	IMPRESIONISTIČNE PESMI	27
3.1.2	EKSPRESIONISTIČNE PESMI	31
3.1.3	KONSTRUKTIVISTIČNE PESMI.....	40
3.2	PESMI ZA OTROKE	45
3.2.1	Večer	45
3.2.2	Dete na travi	46
3.2.3	Otrok s sončnico.....	47
3.2.4	Deček in sonce	48
3.2.5	Škrat Dobrošin.....	49

3.2.6	Močeradek.....	50
3.2.7	Prošnja	51
3.2.8	Medvedi in medvedki.....	52
3.2.9	Naša bela mačica	53
3.2.10	Naš prašiček.....	54
3.2.11	Sultanček na vlaku	55
3.2.12	Burja.....	56
3.3	PRIMERJAVA	57
3.3.1	PESMI ZA ODRASLE.....	57
3.3.2	PESMI ZA OTROKE.....	62
3.3.3	PRIMERJAVA PESMI ZA ODRASLE IN OTROKE	65
3.4	UČNA URA ZA UČENCE IN DIJAKE.....	70
3.4.1	MODEL UČNE URE	70
3.4.2	ANALIZA DELOVNIH LISTOV.....	71
4	SKLEP	79
5	VIRI IN LITERATURA.....	80
5.1	VIRI.....	80
5.2	LITERATURA.....	80
5.3	SPLETNI VIRI	81
6	PRILOGE	82
6.1	Priloga 1	82
6.2	Priloga 2.....	86

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Primerjava impresionističnih pesmi	57
Preglednica 2: Primerjava ekspresionističnih pesmi	59
Preglednica 3: Primerjava konstruktivističnih pesmi.....	60
Preglednica 4: Primerjava otroških pesmi	62

Preglednica 5: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Slutnja in Sultanček na vlaku pri osnovnošolcih	71
Preglednica 6: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Slutnja in Sultanček na vlaku pri srednješolcih	72
Preglednica 7: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Rdeči atom II in Otrok s sončnico pri osnovnošolcih	74
Preglednica 8: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Rdeči atom II in Otrok s sončnico pri srednješolcih	74
Preglednica 9: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Kons. 5 in Burja pri osnovnošolcih	75
Preglednica 10: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Kons. 5 in Burja pri srednješolcih	76

POVZETEK

V raziskovalni nalogi s področja književnosti sem proučevala izbrane pesmi Srečka Kosovela in jih primerjala z njegovim pesništvom za otroke.

Osrednji del naloge predstavlja analiza avtorjeve lirike, namenjene odraslim bralcem, in njegovih otroških pesmi. Obravnavane pesmi so iz treh različnih zbirk. Impresionistične in ekspresionistične pesmi so iz zbirke *Moja pesem* (Kosovel, 1964), konstruktivistične pesmi so iz zbirke *Integrali '26* (Kosovel, Ocvirk, 1984). Otroške pesmi so iz zbirke *Sončnica na rami* (Levstik, 2016). V obravnavanih besedilih sem opazovala zunajliterarno snov, teme, motive, idejna sporočila, lirski subjekt, jezik, slog, zgradbo, zanimalo so me tudi sledi impresionizma, ekspresionizma in konstruktivizma ter odsev takratnih družbenih razmer in zgodovinskih okoliščin. Izsledke sem med seboj primerjala ter izpeljala ustrezne zaključke. V posebnem poglavju naloge sem pripravila in analizirala primer učne ure za nadarjene učence osnovne šole in dijake, v kateri so poskušali prepoznati značilnosti izbranih Kosovelovih pesmi ter najti podobnosti in razlike med otroškimi pesmimi ter pesmimi za odrasle.

Raziskovalna naloga je dokazala, da so Kosovelove pesmi motivno-tematsko in jezikovno-slogovno zelo raznolike, med pesmimi za odrasle in tistimi za otroke sem našla vsebinske in jezikovne vzporednice.

Ključne besede: slovenska književnost, lirika, Srečko Kosovel, impresionizem, ekspresionizem, konstruktivizem.

SUMMARY

In a literary research project, I examined selected poems by Srečko Kosovel and compared them with his children's poetry.

The central part of the work is an analysis of the author's poems intended for adult readers and his children's poems. The considered poems come from three different collections. Impressionist and expressionist poems are from the collection *Moja pesem* (Kosovel, 1964), constructivist poems are from the collection *Integrali '26* (Kosovel, Ocvirk, 1984). Children's songs are from the collection *Sončnica na rami* (Levstik, 2016). In the texts I considered non-literary material, themes, motifs, ideological messages, lyrical theme, language, style, structure, I was also interested in the traces of impressionism, expressionism and constructivism and the reflection of social conditions and historical circumstances. I compared the results and drew the appropriate conclusions. In a special chapter of the thesis, I prepared and analyzed an example of a lesson for gifted elementary students and high school students, in which they tried to identify the characteristics of selected songs of Kosovel and find similarities and differences between children's songs and songs for adults.

The research task proved that Kosovel's poems are very diverse in terms of motifs, themes and linguistic style. I found parallels in content and language between songs for adults and those for children.

Keywords: Slovenian literature, poetry, Srečko Kosovel, impressionism, expressionism, constructivism.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici, ki me je vodila in mi svetovala pri snovanju naloge.

1 UVOD

V raziskovalni nalogi s področja književnosti sem proučevala izbrane pesmi Srečka Kosovela in jih primerjala z njegovim pesništvom za otroke. V prvem delu naloge sem predstavila življenje in delo Srečka Kosovela, pri tem sem se osredotočila na prelomne dogodke, ki bi lahko vplivali na njegovo ustvarjanje. Kosovelovo literarno ustvarjanje sem razdelila na tri podpoglavja, saj je ustvarjal v treh literarnih smereh. V nadaljevanju sem opazovala splošne značilnosti otroške poezije in posebne značilnosti Kosovelove otroške poezije.

Osrednji del naloge predstavlja analiza avtorjeve lirike, namenjene odraslim bralcem, in njegovih otroških pesmi. V obravnavanih besedilih sem opazovala zunajliterarno snov, teme, motive, idejna sporočila, lirski subjekt, jezik, slog, zgradbo, zanimale so me tudi sledi impresionizma, ekspresionizma in konstruktivizma ter odsev takratnih družbenih razmer in zgodovinskih okoliščin na Kosovelovo poezijo. Izsledke sem med seboj primerjala ter izpeljala ustrezne zaključke. V posebnem poglavju naloge sem pripravila in analizirala primer učne ure za nadarjene učence osnovne šole in dijake, v kateri so poskušali prepoznati značilnosti izbranih Kosovelovih pesmi ter najti podobnosti in razlike med otroškimi pesmimi ter pesmimi za odrasle.

Analiza in primerjava izbranih Kosovelovih del dokazujeta, da so njegove pesmi motivno-tematsko in jezikovno-slogovno zelo raznolike, med pesmimi za odrasle in tistimi za otroke najdemo vsebinske in jezikovne vzporednice.

1.1 RAZISKOVALNE HIPOTEZE

Pri raziskovalnem delu sem si zastavila naslednje hipoteze:

1. Otroške pesmi in pesmi za odrasle so motivno-tematsko in jezikovno-slogovno sorodne.
2. V obeh vrstah pesmi so vidne sledi impresionizma, ekspresionizma in konstruktivizma.
3. Odsev takratnih družbenih razmer je mogoče zaznati le v pesmih za odrasle.
4. Učenci in dijaki bodo našli motivne in sporočilne podobnosti med otroškimi pesmimi in pesmimi za odrasle.

1.2 RAZISKOVALNE METODE

Pri oblikovanju raziskovalne naloge sem uporabljala naslednje metode:

- **Deskriptivna metoda:** v teoretičnem delu raziskovalne naloge sem predstavila življenje Srečka Kosovela ter njegovo pesniško ustvarjanje; posebej sem predstavila njegovo impresionistično, ekspresionistično in konstruktivistično poezijo.
- **Metoda zbiranja:** zbrala sem ustrezno literaturo, na kateri temeljijo teoretična izhodišča, in razmislila, katere Kosovelove pesmi za odrasle in otroke vključiti v analizo.
- **Metoda analiziranja:** analizirala sem izbrane pesmi, pri čemer sem bila pozorna na snov, temo, motive, idejno sporočilnost, lirski subjekt, jezikovno-slogovna sredstva.
- **Metoda sinteze:** na podlagi opravljene analize v praktičnem delu naloge sem izpeljala ustrezne zaključke.
- **Metoda opazovanja z udeležbo:** s pomočjo zbiranja podatkov v določenem času (učna ura), ki temelji na opazovanju, poslušanju ali spraševanju ljudi med njihovimi aktivnostmi (pouk), sem pridobila podatke, s pomočjo katerih lahko potrdim ali ovržem hipotezo.

1.3 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Družbena odgovornost je po definiciji Evropske unije iz leta 2011 odgovornost za vpliv na družbo, kar vključuje vpliv na ljudi, njihove organizacije in naravo. Izdelave raziskovalne naloge sem se lotila po tej definiciji, brez zlorabe in škodovanja. Pri svojem delu sem upoštevala naslednjih sedem načel družbene odgovornosti:

- **Odgovornost za vpliv:** raziskovalne naloge sem se lotila, da podrobno raziščem Kosovelovo pesništvo in opazujem teoretične značilnosti ob konkretnih primerih literarnih besedil.
- **Transparentnost – preglednost podatkov:** raziskovalna naloga je pregledno razdeljena na poglavja in podpoglavja, h katerim usmerja kazalo v

začetku naloge. Dosledno sem upoštevala avtorske pravice in literaturo navajala sproti ter nato še v posebnem poglavju.

- **Etično obnašanje:** pri pisanju raziskovalne naloge sem upoštevala etične vrednote, kot so pravičnost, poštenost in celovitost, da bi čim bolj zadostila načelom družbene odgovornosti.
- **Spoštovanje interesov deležnikov/interesnih skupin:** pri oblikovanju naloge nisem upoštevala le svojih interesov, ampak interese celotne družbe. Pri tem nisem nikogar kritizirala ali kako drugače žalila. Poskušala sem ostati čim bolj objektivna, pri tem pa sem dopuščala tudi možnost lastne interpretacije podatkov, seveda ob utemeljenih razlogih in ustreznem strokovnem znanju.
- **Spoštovanje vladavine prava:** raziskovalna naloga je bila zapisana po načelih pravne države, spoštuje pravni red in je oblikovana po vseh danih pravilih.
- **Spoštovanje mednarodnih norm obnašanja:** naloga spoštuje mednarodne norme vedenja, ob čemer upošteva načelo spoštovanja pravne države.
- **Spoštovanje človekovih pravic:** v raziskovalni nalogi so upošteevane človekove pravice in temeljne svoboščine ne glede na vero, spol, barvo kože in drugo.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 KOSOVELOVA ŽIVLJENJSKA POT

Srečko Kosovel se je rodil 18. marca 1904 v Sežani na Tržaškem Krasu. Oče Anton je delal kot učitelj in ravnatelj. Z ženo Katarino sta imela dva sinova, Stana in Srečka, ter tri hčere, Karmelo, Anico in Antonijo.

Leta 1908 se je družina preselila v Tomaj, kjer je Srečko Kosovel obiskoval osnovno šolo. Kosovel je že v rosnih letih spoznal grozote vojne, saj je imel na začetku spopadov na Krasu enajst let. Vojna je na njem pustila neizbrisne sledi, doživljal jo je huje kot njegovi bratje in sestre.

V Ljubljani je šolanje nadaljeval na gimnaziji, kjer je leta 1916 opravil izpit prvega razreda nemške realke, tukaj se je spoprijateljil z Brankom Jegličem. Slednji je kmalu po izpitu umrl, kar je Kosovela močno prizadelo. V času šolanja na gimnaziji je sodeloval v srednješolskem literarnem krožku in v dijaških glasilih, izdajal je tiskani dijaški list *Lepa Vida*. V času italijanske zasedbe slovenske Primorske je njegova družina živela v pomanjkanju, tako da mu med šolanjem ni mogla pomagati. Pomanjkanje je vplivalo tudi na njegovo zdravje.

Leta 1922 se je Kosovel vpisal na ljubljansko Filozofsko fakulteto. Študiral je romansko književnost, slavistiko, pedagogiko, obiskoval je tudi predavanja iz zgodovine umetnosti. Od leta 1920 je s prijateljem Alfonzom Gspanom sodeloval pri reviji *Kres*. Kasneje je objavil zvezek *Mlado jutro*, v katerem je razkril svoj kritični pogled. Leta 1923 je sodeloval pri reviji *Vidov dan*. Leto pozneje je okoli sebe zbral krog mladih literatov in gledališčnikov ter ustanovil literarno-dramski krožek Ivan Cankar, ki se je ukvarjal s takrat najbolj perečimi narodnimi in družbenimi problemi.

V Ljubljani je imel stike z različnimi umetniki, režiserji in pisatelji, tudi z Josipom Vidmarjem in Antonom Podbevškom. Leta 1924 je spoznal neapeljskega pisatelja Carla Curcia in ga seznanil s slovensko kulturo in umetnostjo.

Leta 1925 se je odločil za izdajo pesniške zbirke *Zlati čoln*, a načrta ni izpeljal do konca. Uspelo mu je izdati revijo *Mladina*, ki jo je tega leta prevzela skupina okrog Kosovela, on pa je postal njen sourednik.

Kosovel se je od poznega poletja 1925 predajal tudi revolucionarni liriki. Poleti 1925 je pri njem prišlo do "obrata na levo", kar je zapisal v pismu Fanici Obidovi: "... sem se odločil, da stopim na levo ... škoda, da ne morem priznati 'absolutno nobene

diktature'. Kljub temu da sem vedno simpatiziral z levo, nisem mogel razumeti njihove ozkosrčnosti ... stojim na njihovi strani, čeprav teoretično še zdaleč ne soglašam."(Vrečko idr., 2005, str. 37). Kosovel je pritegnila njihova idejna angažiranost in približevanje resničnosti, a se je bal skrajnosti (Vrečko idr., 2005, str. 37). To so bila leta, ko se je v Rusiji končala državljanska vojna in so na oblast dokončno prišli komunisti. V Rusiji so konstruktivisti poskušali rešiti odvijajočo se revolucijo s ponovno in veliko skrbjo za ljudske množice. Kosovelov preobrat od konsov k integralom je bil posledica informacije o vsem, kar se je dogajalo v Rusiji. S tem je Kosovelova poezija dobila razsvetljenske in pedagoške razsežnosti, saj je želel vse izobraziti. Ob vsem tem je dobil zamisel za "*internacionalno zvezo proletarskih pisateljev, najprvo pri nas, SHS, potem v inozemstvu*" (Vrečko idr., 2005, str. 37). Na Kosovelovo sledenje dogajanju v Evropi kaže tudi to, da je poleti 1925 začel s pisanjem proze, vse od črtic pa do velikega načrta z romanom *Kraševci*. Evropski pripadniki levice so začeli iz avantgardne poezije prehajati na družbeno-funkcionalno prozo (Vrečko idr., 2005, str. 37).

Kosovel je ustanovil *Združenje študentov zasedenih ozemelj*, s katerim je podkrepil svoje zanimanje za slovensko skupnost v Italiji ter sodeloval na številnih srečanjih, okroglih mizah in nastopal z načelnimi predavanji.

Po krajši bolezni je umrl 27. maja 1926, star komaj 22 let. Umrl je v Tomaju, kjer je tudi pokopan na majhnem pokopališču nedaleč stran od svoje domačije.

2.2 KOSOVELOVO LITERARNO USTVARJANJE

Srečko Kosovel je najpomembnejši predstavnik druge, razvite in pretežno ekspresionistične faze modernizma v slovenski poeziji. Kosovelov pesniški opus je bil ogromen, a je ostal v rokopisih, zato je bil z izjemo redkih časopisnih objav širši javnosti neznan. Literarna zgodovina je potrebovala štiri desetletja, da je leta 1967 popolnoma odkrila Kosovelovo poezijo.

Njegova lirika ni enovit pojav. Kljub temu da je nastala v obdobju komaj nekaj let, je zelo raznovrstna in njene notranje razdalje so presenetljivo velike (Paternu, 1999, str. 11).

Njegova literatura je bila nerazumljena, saj je bil pred svojim časom. V letih delovanja je šel čez tri književne smeri: impresionizem, ekspresionizem in konstruktivizem.

Prve otroške pesmi je objavil leta 1922 v mladinskih listih.

2.2.1 IMPRESIONIZEM

Pojem izvira iz francoske besede *impression* ('vtis, odtis') in je ime za francosko slikarsko smer v letih 1860–1890, ki je uveljavila zabrisano slikanje predmetov; zastira jih ozračje, zato se na platnu sestavljajo iz barvnih lis in točk. S tem je poudarila subjektiven način gledanja (Kos idr., 2011, str. 15).

Impresionizem temelji na sprejemanju vtisov iz zunanjega sveta (barve, narava, razpoloženje). V literaturo je prišel iz likovne umetnosti. Čistih impresij je v literaturi malo, ker gre za posredovanje vtisa – impresionisti skušajo čim bolj neposredno posredovati čutne vtise, predstave, razpoloženja.

Kosovela najprej najdemo v območju poznega impresionizma in simbolizma z lirskimi krajinarskimi podobami, ki so podobe osebnega razpoloženja in pesnikove duše (Paternu, 1999, str. 11). Njegov impresionizem nadaljuje izročilo slovenske moderne. V svojem bistvu se naslanja predvsem na Murna, v veliki meri gre za doživljanje ljubezni do okolja, s katerim pesnik na neki točki postane eno (Kovaček, 2019, str. 11). V poezijo vnaša drobne vtise iz zunanjega sveta, prizore, situacije in predmete, zlasti iz narave. Vtise veže z drobnimi čustvenimi vzgibi; včasih podaja razpoloženja neposredno, brez zunanjih impresij. V obeh primerih je središče njegove pesmi čustvo ali razpoloženje, ki je žalostno, melanholično, mirno in hkrati estetsko. Tudi v naravi okoli sebe išče predvsem estetske vtise, iz katerih lahko gradi umirjeno verzno in slogovno harmonijo. Za snov svojega impresionizma največkrat jemlje motive s Krasa, tudi motive matere in smrti. Motivi imajo hkrati simboličen pomen, tako da je v Kosovelovem impresionizmu pogosta simbolistična primes. Murn je v svoji impresionistični poeziji pisal splošno o pokrajini, medtem ko Kosovel opisuje bolj konkretne motive, kot so burja, bori, Kras. Med osrednje pesmi te vrste sodijo pesmi *Balada*, *Vas za bori*, *Slutnja* in *Predsmrtnica* (Kos idr., 2011, str. 264).

Kosovel je imel izredno moč izrazne koncentracije in sugestije, ki sta zmogli ta žanr obnoviti na najvišji ravni (Paternu, 1999, str. 11).

Leto 1922 je bilo za Kosovela pomembno predvsem zaradi druge številke *Treh labodov*, kjer je objavil tri povsem tradicionalistične in hkrati emocionalno močne pesmi, v katerih se kaže zlasti kot melanholičen pesnik s Krasa. Njegovo pisanje je še vedno pod vplivom slovenskega impresionizma in simbolizma. A do popolne spojitve z impresionizmom ne pride, saj razume, da človekov odmik od družbe v modernem času in civilizaciji ni več mogoč (Kovaček, 2019, str. 11).

2.2.2 EKSPRESIONIZEM

Pojem ekspresionizem¹ izvira iz latinske besede *expressio* ('iztis, izraz'), po pomenu je torej nasproten pojmu impresionizem. Medtem ko se impresionizem povezuje z dejstvom, da naš psihični aparat sprejema vtise prek čutil in v obliki čutno nazornih zaznav, je smisel ekspresionizma v tem, da duševnost s pomočjo znamenj iztiska iz sebe svojo notranjo podobo. V ta namen uporablja sicer čutne podobe zunanjih predmetov, vendar ne v njihovi naravni, običajni in prvotni obliki, ampak jih čustveno nasilno, včasih skoraj strastno deformira. V književnih delih se to dogaja s pomočjo jezika. Ta izraža pri ekspresionistih notranje napeta duševna stanja, včasih kar s pomočjo krikov ali klicev; predvsem pa s posebnimi, tudi nasilnimi ali nenaravnimi besednimi oblikami in zvezami prikazuje svet, ne kakršnega doživljamo s čutili, ampak kot ga dojema naša razbolena, izpovedi in izraza žejna duša.

Vsebinske značilnosti: drugačen odnos do življenja, avtorju ni do predstavljanja čutno lepega, estetskega sveta, njegovih predmetov, barv in ozračja, ampak ga ženejo notranja stiska, razklanost, skrajna ogroženost. To je izrazito etično doživljanje. Zato v ekspresionizmu niso glavni estetski vtisi, temveč izražanje etičnih doživljajev. Ta doživetja izhajajo iz silnega nezadovoljstva s svetom, družbo, stvarnostjo in težijo k nečemu nasprotnemu. Moralni ideali ekspresionizma so novi človek, nova človeška skupnost, bratstvo, čista človečnost, ljubezen. Ideali so abstraktni, a lahko dobijo konkretno socialno, politično ali versko vsebino. Ekspresionizem je tudi ideološko obarvan, toda zmeraj na podlagi jasne moralne težnje.

Estetika ne teži k čutni harmoniji, ampak uporablja tudi učinke grdega, prenapetega in neskladnega. Te prvine so sredstvo za izražanje moralne problematike telesno in duhovno ogroženega človeka. V slogu književnih del se ta težnja kaže v nenavadnih besednih zvezah, pretiranih abstrakcijah, odsekanih kratkih stavkih, nasilni stavčni skladnji ... Na splošno je ekspresionistična estetika zelo pogosto usmerjena h groteski.

Ekspresionistična lirika: v lirski poeziji se najlepše uveljavijo bistvene poteze ekspresionizma: poseben slog, ki je pogosto napet in krčevit, v pojmih abstrakten in umetelen, v skladnji razbit in sunkovit; ideje kaosa in bližajoče se katastrofe, klic po odrešitvi človeka iz stisk v meščanskem kapitalističnem svetu z njegovimi vojnami,

¹ O ekspresionizmu na splošno in na Slovenskem je pisal tudi Lado Kralj v literarnem leksikonu.

nasiljem in brezdušnostjo. Tem značilnostim se pridružuje še nov tip verza: svobodni verz², brez bogato valujočega ritma, ki ga je gojila moderna; s tem postane verz skoraj podoben prozi, verzne lastnosti ohranja predvsem z grafično razčlenitvijo na vrstice in kitice in pa s slovesnim poetičnim slogom. V vsebini poezije so pogoste novoromantične teme, čustva in ideje, ponekod se nagiba k simbolizmu, zlasti pri katoliških pesnikih, celo dekadenci občutja niso redka. Tudi njen slog ni zmeraj ekspresionističen, pogosto je še izrazito impresionističen, zlasti pri Kosovelu. (Kos idr., 2011, str. 252–255).

Prvo in razmeroma najbolj obsežno področje Kosovelove nove poezije lahko uvrstimo v območje ekspresionizma. V Kosovelovem ekspresionizmu so očitni sledovi futurizma in dadaizma (Paternu, 1999, str. 14).

Kosovel je iz impresionizma kmalu prešel v čisti ekspresionizem, kar se kaže v motivih, idejah in obliki njegovega pesništva. Harmonija estetskega odnosa do stvarnosti izgine, nadomesti jo izražanje moralne volje in čustvenega etosa, ki mu je do resnice, pravice in dobrega. Pesem ni več beleženje čutnih in čustvenih impresij,

² Prosti ali svobodni verzi imajo prosto ali svobodno oblikovan ritem in različno število zlogov (SSKJ, spletni vir, dostopno na: https://fran.si/130/sski-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/3610393/T4MVC_System_Web_Mvc_ActionResult).

Pri stavčnem svobodnem verzu se konci verzov ujemajo s konci stavkov. Kosovel je uvedel nov tip stavčnega verza, kjer ni zloženega stavka (povedi), ki bi se raztezala čez mnogo verzov (po navadi čez eno strofoido), ampak vsak verz ustreza enemu prostemu stavku. Temu ustrezno je stavčni svobodni verz pogosto brez kitic (stihični). Glede na dva tipa stavka – takega z osebno glagolsko obliko in takega brez (t. i. ekvivalent stavka) – ločimo dve varianti stavčnega svobodnega verza: stavčni svobodni verz v ožjem smislu, z razvidno temo in rimo, in takega, kjer so verzi enaki ekvivalentom stavka. To je nekakšen naštevalni verz, kjer si sledijo nepopolni stavki (samostalniški, glagolski itd.), tematično-rematična zgradba je zabrisana, temo lahko prepoznamo v prvem verzu (pesem *Kons: ABC*) ali v naslovu (pesem *Admiral*), kohezija in koherenca teksta pa sta razrahljani.

Za Kosovelov jezik zadnjega obdobja je značilna strnjenost, varčevanje z izraznimi sredstvi, uporaba strokovnih, tehničnih izrazov in števil (Bjelčevič, 1998, str. 104).

SV torej ne sledi istim metričnim in ritmičnim pravilom kot silabotonični ali tonični verzi. Ni treba, da imajo vrstice v SV isto ali predvidljivo spremenljivo število zlogov. Zato za SV ne veljajo enaka realizacijska (ritmična) pravila kot za silabotoniko in toniko; npr. pravilo, da naj v verzu ne bosta skupaj dva naglašena zloga večzložnih besed ali sploh naglašeni zlogi polnopomenski besed, je za SV irelevantno, ker silabotonični ritem določajo prozodična sredstva, ritem SV pa skladijska. Tip skladijske meje v verzni izglasu omogoča klasifikacijo SV, podobno kot tip stopice in število zlogov omogoča klasifikacijo silabotoničnih verzov, le da je v teh izhodišče klasifikacije obenem kvalitativno (npr. trohej vs. jamb vs. amfibrah itn.) in kvantitativno (pet- vs. osem- vs. enajstzložna vrstica), v SV pa le kvalitativno:

– če so meje verzov na skladijskih mejah (na mejah stavkov in zloženih stavkov, ekvivalentov stavkov, besednih zvez), je to skladijski SV;

– če so meje verzov tam, kjer ni skladijskih mej oz. so zelo šibke (sredi besede, sredi tesne besedne zveze), je to antiskladijski SV.

Skladijski SV se dalje deli na:

– stavčni SV, kjer se meje verzov ujemajo z mejami stavkov;

– sintagmatski SV, kjer se meje verzov pokrivajo z mejami sintagem oz. besednih zvez (en stavek se razteza čez več verzov) in z mejami stavkov (tudi konec stavka je namreč konec sintagme) (Bjelčevič, 1998, str. 29).

ampak izražanje etičnih doživljajev, čeprav za ceno harmonije, ubranosti in estetike. Motivi so še pogosto navezani na Kras, mater ali smrt, vendar dobijo drugačen pomen. Kosovel jih veže na širšo problematiko življenja in smrti, zato jih obdaja s patosom, vizionarnostjo, abstraktnimi miselnimi simboli; predvsem pa jim daje obliko, ki je pogosto nelogična, raztrgana, disharmonična. Metaforika postaja modernistična, verz prost, čeprav ohranja rimo (Kos idr., 2011, str. 266).

V Kosovelovem ekspresionizmu se stekajo vsi trije tokovi, značilni za to smer: individualno vizionaren, proletarsko-socialen in religiozen; prevladuje prvi, tretji je najšibkejši. Primer Kosovelovega religioznega ekspresionizma je sonet *Želja po smrti*; pesnik govori z bogom, proseč ga za smrt, smrt bo rešitev iz trpljenja, prehod v stanje teme in odtujenost v svetu, kar imenuje pesnik strnitev z bogom.

Tematiko proletarsko-socialnega ekspresionizma je Kosovel oblikoval v vrsti pesmi, med drugim v deklarativnem ciklu sonetov *Rdeči atom*.

Opazen pomen imajo barve. Pesmi vsebujejo vizije o koncu sveta, o koncu evropskega kapitalističnega reda, človeštva. Pozivi k rušenju starega in gradnji novega sveta (Kos idr., 2011, str. 266).

Prelomno leto za Kosovela je bilo leto 1925, ko je ustanovil literarno-dramatični krožek Ivan Cankar, glasilo *Mladina*, objavil je številna pesniška dela, od katerih večina izide prav v *Mladini*. Istega leta je v enajsti številki *Ljubljanskega zvona* izšla tudi *Ekstaza smrti*, Kosovelova najbolj znana ekspresionistična pesem, ki prikazuje smrt Zahodne Evrope (Kovaček, 2019, str. 12).

Kosovel je konstruktivizem in nadrealizem dokaj hitro označil kot neki abstraktni formi, ki izražata propad in smrt Evrope in evropske civilizacije. Zavračal je nemški ekspresionizem, saj je v njem, po pesnikovem mnenju, misel prevratov zamrla. Kljub temu da so, kot rečeno, aktivistično funkcijo te smeri lahko izkoristili le znotraj umetnosti kot take, pa se Kosovel ekspresionizmu ni dokončno odrekal. Dojemal ga je namreč kot neki prehod iz tradicionalne lirike k novi formi umetnosti, ki so jo že naznanjale avantgarde (Kovaček, 2019, str. 12).

2.2.3 KONSTRUKTIVIZEM

Leta 1925 je Kosovel začel pisati pesmi, ki so v celoti izšle šele po drugi svetovni vojni pod naslovom *Integrali*. Zaradi oblikovnih značilnosti jih imenujemo konstruktivistične.

Kosovelov konstruktivizem je izrazit in zanimiv pojav, ki ima svoj vrednostni in orientacijski pomeni tudi v kontekstu širšega mednarodnega literarnega dogajanja po prvi svetovni vojni. Gre za svojevrsten spoj dveh tokov konstruktivizma: likovnega in literarnega. Strukturna in jezikovna stran tega Kosovelovega pesništva v glavnem ne temelji več na metafori, ampak na intelektualno in emotivno napeti konstrukciji semantičnih nasprotij. Druga opazna lastnost je uvajanje parajezikovnih ali nejezikovnih znamenj v besedilo. To je lahko redukcija pisnega jezika v fonični ali likovni letrizem mali prehod k znakom in formulam iz matematike, fizike, tehnike in sestavljenih v likovne lepljenke in kolaže. Te pojave lahko uvrstimo v hoteno destrukcijo pesniškega jezika. Gre za izbiranje novih izraznih sredstev, ki bi bila odpornejša in ustrežnejša dobi znanstvenega mišljenja, tehnike, nasilja in revolucije. A Kosovelov potek destrukcije je bil močno nadziran in zamejen. Jezikovno sporočanje je še zmeraj močno in semantično konstitutivno. Jezikovna sporočila so kljub asociativni razvezanosti in montažam še vedno pomensko razvidna. Tudi zveze s parajezikovnimi ali nejezikovnimi znaki so po navadi pomensko pregledne (Paternu, 1999, str. 14).

S konstruktivizmom je Kosovel sintetiziral dve ločeni sferi – mehanično tehniko in organično periodo.

Znotraj Kosovelovega konstruktivizma je treba ločiti dve obdobji, torej dva tipa konstruktivistične poezije. Del Kosovelovih ustvarjanj temelji na spoznavanju Zenita, na t. i. zenitizmu. Pri zenitizmu gre za pesmi, ki so v svojem bistvu bližje futurizmu in njegovi igri z jezikom kot pa ruskemu konstruktivizmu. Kosovel je trdil, da imajo svojo revolucionarno tendenco le v jeziku, kot je značilno tudi za ekspresionizem, neke širše propagandne vloge z razlogom pobude dejanske revolucije pa nimajo. Drugi tip konstruktivistične poezije pa je konstruktivnost, ki je neposredno spoznavanje ruskega konstruktivizma. Kosovel je prišel po prihodu prijatelja Grahorja iz Rusije leta 1925 v stik z rusko umetnostjo in si šele takrat zares pridobil znanje in razumevanje o tem gibanju, ki pa, kot že rečeno, ne temelji le na revoluciji v umetnosti in jeziku ter na zavračanju tradicionalnega pisanja, temveč tudi na novem razumevanju civilizacije in etični revoluciji človeštva. Gre torej za kombinacijo destruktivnosti in konstruktivnosti, hkrati pa Kosovel ločuje tudi med kompozicijo in konstrukcijo.

Kosovel je konse in integrale pisal sočasno, pri čemer je prve poimenoval konsi, drugih pa ni opredelil in je takšen naslov dal eni sami pesmi.

Konstruktivizem je v času Kosovelovega življenja postal osrednja veja tudi v slovenskih avantgardah – začne se sicer znotraj ruske avantgarde, s Kosovelovim preučevanjem Rusov pa se začne konstruktivistično gibanje tudi pri nas, seveda z vrhom v konsih.

Kosovel torej uvede nov princip pesmi – konstruktivizem postane gibanje in ne pomeni več le igre z jezikom, ampak ima vsaka pesem točno določen pomen. Določa ga gibljivo branje in ne več linearno branje od vrha navzdol. Je iskanje smisla in je hkrati igra. Pesmi so prostorsko zasnovane, zaznamuje pa jih oznaka kons. Ta se neposredno veže na konstruktivizem kot pojem (Kovaček, 2019, str. 12).

2.3 OTROŠKA POEZIJA

Otroško poezijo v ožjem pomenu opredelimo kot pesemsko vezano besedilo, pri katerem se enakomerno izmenjujejo poudarjeni in nepoudarjeni zlogi. Sestavljajo jo pripovedna oziroma epska besedila (*Pedenjped* Nika Grafenauerja) in izpovedna oz. lirski besedila (*Majnice, fulaste pesmi* Toneta Pavčka).

Otroška poezija je v širšem pojmovanju sestavljena iz otroških ljudskih in avtorskih pesmi, ki so jih napisali odrasli avtorji. Od poezije za odrasle se otroška poezija razlikuje po vsebini, ki neposredno govori o temi in v jeziku, ki je preprost, vendar prav tako obogaten z literarnimi sredstvi.

Splošni elementi, ki sestavljajo poezijo, so ritem, rima in drugi zvočni učinki, čustvena odzivnost, misel ter slikovitost v izrazu. Otroci pesem sprva občutijo preko ritma, saj se nanj odzivajo že zelo zgodaj. Značilen je enostaven ritem, pri katerem se enakomerno izmenjujejo poudarjeni in nepoudarjeni zlogi. V pesmi so enakomerno porazdeljeni premori, verzi so enakomerno dolgi in rime matematično razporejene. Različni muzikalni elementi, zvočni učinki, aliteracije, asonance in onomatopoiija v vsebino pesmi vnašajo čustveno vzdušje, ki otroke vabi k poslušanju in odkrivanju različnih čustev.

Za otroško poezijo so pomembni predvsem elementi vsebinske narave in elementi čustvene odzivnosti. Dobra pesem je skladna z izkušnjami, ki jih otrok že ima. Pesniki, ki pesnijo za otroke, morajo s pomočjo pesmi doseči komunikacijo med njimi in otrokom. Komunikacija mora sloneti na opazovanju ter upodobitvi in preučitvi otrokovega psihičnega ustroja. Vzajemno komunikacijo dosežejo, ko se v pesmih spustijo na otrokovo jezikovno raven in v besedila dodajajo nove besede in verze brez pomena oziroma vsebino prilagodijo otrokovemu vsakdanjemu življenju. Otrok

uživa v taki poeziji, v kateri lahko prepozna samega sebe in se z njo poistoveti (Škrjanc, 2014, str. 3–4).

2.3.1 TIPI OTROŠKE POEZIJE

Na podlagi avtorjeve zavesti o samem sebi in zavesti, ki jo ima do besedila in naslovnika, lahko določimo tip poezije. Tip je določen tudi glede na oblikovanost besedila in obliterarnih zapisov, kritik in zapisov literarne vede.

Otroško poezijo lahko razdelimo na tri tipe:

- vzgojno-poučni tip,
- idealizacijski tip (pesmi Srečka Kosovela, ki ustrezajo temu tipu so *Večer, Dete na travi, Deček in sonce, Močeradek, Naša bela mačica*),
- zbliževalni/dvogovorni tip (pesmi Srečka Kosovela, ki ustrezajo temu tipu so *Škrat Dobrošin, Prošnja, Medvedi in medvedki, Naš prašiček, Burja*).

Vzgojno-poučni tip poezije je napisan z namenom, da naslovnika vzgaja in izobrazí. Z besedili pesmi želi tvorec posredovati sistem vrednot naslovniku. Otrok v pesmi naslovniku predstavlja identifikacijski model, s katerim naj bi se poistovetil. Takšna je pesem *Ura* pesnice Ljudmile Prunk Utva, ki razumljivo predstavi uro kot objekt in njeno delovanje.

V idealizacijskem tipu poezije je otrok v pesmi in otrok kot naslovnik idealiziran. Za ta tip so značilne manjšalnice, ki poudarijo čustvene prvine besedila. Ta tip poezije idealizira in ohranja predstavo o brezskrbnem otroštvu. Najbolj je izražen v pesmih o Cicibanu, ki jih je ustvaril Oton Župančič.

Za zbliževalni oz. dvogovorni tip poezije je značilno, da se pesnik vživlja v otroka in s tem zabriše razkorak med tvorcem in naslovnikom. Avtor otroka ne poučuje ali vzgaja, ampak mule poda zgodbo. Za ta tip sta značilni tematska in motivna raznovrstnost. Takšna je pesem *Naj pride volk* Saše Vegri (Škrjanc, 2014, str. 6–8).

2.3.2 VRSTE OTROŠKIH PESMI

Vrste otroških pesmi so razvrščene glede na vsebino in temo:

- Uspavanke ali zazibanke: kratke pesmi, polne ritmike, ustvarjene za uspavanje otroka.
- Rajalne pesmi: praviloma se pojejo ter zahtevajo ritmično izgovarjavo in ritmično gibanje.

- Pesmi o živalih: v teh pesmih nastopajo najrazličnejše domače in gozdne živali. Take pesmi so vesele, hudomušne, otroke seznanijo z živalmi.
- Pesmi o letnih časih: otrokom ustvarijo posebno vzdušje v času pomladi, poletja, jeseni in zime.
- Pesmi o naravnih pojavih: otroke poučujejo o prehodu dneva v noč ali jutra v večer. Omenjena so nebesna telesa, kot so luna, sonce in zvezde, ter vremenski pojavi, kot so oblak, dež in sneg.
- Pesmi o igračah, vozilih in različnih predmetih: otroci so zelo navezani na svoje igrače in vsak trenutek dneva izkoristijo za igro, ob tem si lahko zapojejo ali slišijo pesem, ki govori o njihovih igračah ali drugih predmetih.
- Narobe svet: povezovanje besed, ki so zvočno neučinkovite, v nesmiselne zveze. Otrokom so pesmi všeč zaradi zvočnosti besed in komičnosti predstav, ki jih ustvarjajo nesmiselne besedne zveze (Škrjanc, 2014, str. 14–20).

2.3.3 OTROŠKI INTERES ZA POEZIJO

Recepcija otroške poezije je v veliki meri odvisna od kompleksnih otroških interesov.

Tematski interes je tisti, ki izstopa kot poglobljen interes za branje in poslušanje poezije pri otrocih. Tematske interese otroške poezije delimo na senzorne, afektivne, interese za domišljajske teme in interese za abstraktne teme. V ta interes je zajeto tisto, kar je otroku blizu in s čimer se lahko identificira, najde podobnost, da se tudi drugim dogaja podobno, in to ga navdaja z občutkom ugodja. Načeloma so to podobe in dogodki iz otrokovega vsakdanjega življenja in družinskega kroga. V okvir tematskih interesov spada tudi interes za smeh in komičnost.

Pesmi Srečka Kosovela so z vidika tematskih interesov otrokom zelo blizu, saj se v njih pojavljajo teme iz vsakdanjih situacij in slike iz otrokovega vsakdanjega življenja, kot recimo igre s prijatelji, podobe in igre z živalmi in v naravi, ljubezen do družine ... Vse tisto, kar otrok pozna, mu je blizu in ima rad. Pesmi, ki najbolj ustrezajo tematskim interesom: *Prošnjaja*, *Na večer*, *Dete na travi*, *Sultanček na vlaku*, *Deček in sonce*, *Kje?*

Interes za pesniško sliko je pogojen z otrokovim prirojenim nagnjenjem, da govori v mislih in slikah. Otroci poezijo najpogosteje doživljajo kot skupek manjših posameznih slik, ki jih povezujejo v celotno sliko poslušane ali brane pesmi. V

Kosovelovih delih za otroke ne manjka slik iz življenja otroka, ki se skladajo s tematiko pesmi, kar pritegne otroško pozornost in interes. Ob tem upošteva tudi otroško zmožnost predstave stvari v naravi in zato nazorno poseblja živali ter jih neposredno nagovarja. Pesmi, ki najočitneje zadovoljujejo otroški interes za pesemsko sliko, so *Vožnja*, *Burja*, *Otrok s sončnico*, *Večer*, *Močeradek*.

Interes za ritem izhaja že iz najzgodnejšega otrokovega obdobja in prvih zaznavanj iz okolice. Pri otrocih je doživljanje ritma vezano na gibanje, zvok, vizualne elemente, vse to pa se zliva v igro gibov, besed in slik. Ritem v Kosovelovi pesmi ni intenziven, je pa zelo sproščen. Primera sta *Sonček boža tačice* ter *Medvedi in medvedki*.

Interes za vezani ali svobodni verz je povezan s prepričanjem, da sta rima in verz tisto, kar pritegne otroke k poslušanju in branju poezije. Oblike Kosovelovih otroških pesmi so zelo raznolike, pojavljata se svobodni verz in tradicionalna kitica. Primeri pesmi svobodnega verza so *Močeradek*, *Sonček boža tačice* in *Kje?*, pesem tradicionalne verzne oblike je *Burja*.

Interes za fabulativnost oz. dogodkovnost: interes za poezijo je nekoliko intenzivnejši, če se v pesmi skriva kak dogodek, pa naj gre za pesnikovo pripovedovanje zgodbe ali pa jo le nakazuje in mora bralec s pomočjo lastne domišljije prazna mesta zapolniti sam. Fabulativnost se v Kosovelovih pesmih pojavlja izjemoma. V pesmih z zametki zgodbe, ki jo avtor želi otrokom povedati, je to največkrat zgodba ali dogodek iz sproščenega in veselega življenja preprostega otroka. Pesmi, ki v svoji sporočilnosti skrivata tudi neko zgodbo, sta *Naš prašiček* in *Sultanček na vlaku*.

Interes za ekspresivnost pesniške besede in pesniško sliko izvira iz otrokovega primarnega občutenja in doživljanja jezika. Otroci se radi igrajo z besedami in so dovzetni za besedne igre. Pri Kosovelu se besedna igra pojavlja predvsem v obliki dialogov, vprašanj in odgovorov, v ponavljanju določenih besednih zvez in slikanju razpoloženja s pomočjo zvočnosti besed, kar je vidno v pesmih *Škrat Dobrošin*, *Otrok s sončnico*, *Otrok boža tačice*, *Burja* (Jaušovec, 20120, str. 24–29).

2.3.4 KOSOVELOVA OTROŠKA POEZIJA

Podoba otroka, kakor se kaže iz pesništva Srečka Kosovela, je povezana s pestro in neredko protislovno tematiko njegovega dela, hkrati pa se druži s pesnikovo predstavo o vlogi in pomenu otroške poezije glede na Kosovelovo

pesništvo kot celoto. Dejstva, ki pričajo, da Kosovelu otroška lirika ni mogla biti zgolj nekakšno dopolnilo nemladinskemu pesništvu, so dovolj zgovorna:

1. hkratna pojavitev otroške in nemladinske lirike v letih, ko se je v pesniku "vršil veliki prevrat";
2. žanrski prenos, ki v svoji izrazitosti nekatera besedila kljub navidezni preprostosti motivike, kar bi jih uvrstilo med otroška, premesti med nemladinska besedila;
3. velika oblikovna dovršenost in vsebinska koncentracija v nekaterih besedilih, kar raznožanrske pesmi dodatno poveže.

Podoba otroka se vedno pojavlja v izrazito svetlih barvah kot čas čistosti in intuicije (Saksida, 1994, str. 123). V primerjavi z npr. Kettejevo otroško poezijo je Kosovelova poezija manj klišejska in hkrati izrazitejša podoba pesnikovega videnja stvarnosti. V Kosovelovem mladinskem pesništvu se pokaže odsotnost vzgojno-poučne funkcije, pedagoških primesi, npr. prikazovanje sramotnosti laži in lenarjenja v Kosovelovi poeziji ni najti, njegove pesmi kljub religiozni tematiki niso verskovzgojne. Neposredna identifikacija pesnika z otrokom ni brez vpliva na branje nemladinske, zlasti neimpreionistične poezije, saj dodatno osvetljuje pesnikovo naravnost do konkretne družbene stvarnosti (Saksida, 1994, str. 125).

Nastanek prvih besedil spada v čas prvih objav nemladinske poezije; objava pesmi *Šla je mlada lastovica*, *Otrok s sončnico* in *Žalostni deček* v Novem rodu kaže, da pesnik kljub pomembnim preobratom, "velikemu prevratu", o katerem je pisal v pismu F. Obidovi, ni opustil ukvarjanja z otroško poezijo, ampak jo je objavljal, in sicer kot dovršeno, ne zgolj fragmentirano in nepomembno (Saksida, 1994, str. 126).

V Kosovelovi pesniški in programski dejavnosti se mladinska in nemladinska književnost povezujeta v zapleteno strukturo, kar kaže tudi na posebno značilnost njegovega dela, nepristransko odprt je bil za več smeri, posvečal se je vsem. V Kosovelovem pesništvu in poetoloških razmišljanjih gre za hkratnost raznovrstnih pesniških tehnik, oblik in žanrov, lirskih drobcev in programatičnih izjav, citatov, težko razločljivih in žanrsko določljivih zasnutkov ter bolj strnjenih ali že dooblikovanih besedil. Posledica pesnikovega nihanja med liriko in avangardističnim izrazom oz. socialno-revolucionarno poezije je hkrati tudi spoj obojega (Saksida, 1994, str. 123).

Kosovelova otroška poezija spada med (večinoma) dovršene izpovedi, ki se motivno uvrščajo med besedila za otroke, po tematiki/izpovedni globini pa pritegnejo tudi odraslega bralca (Saksida, 1994, str. 137, 138).

Žanrski prenos v Kosovelovih otroških pesmih je kot način "prestavitve" mladinskega besedila med nemladinska opazen in pomemben. Kljub temu da se pogosto ne da povsem zagotovo določiti, ali je pesem otroška ali nemladinska, se besedila razlikujejo glede na žanr. Na eni strani so besedila, katerih igrivost pravljíčnost itd. jasno kažejo, da gre za mladinska besedila. Druga skrajnost so pesmi, ki tematsko brez dvoma sodijo med nemladinska besedila, kar kaže na žanrski prenos kot zavestno uporabljen stilni postopek, primer sta pesmi *Vrabček* in *Tista bela pot* (Saksida, 1994, str. 132–134).

Oba žanra povezuje razmeroma pogosta zamenjava subjekta jaz z mi – zunanja sled pesnikove identifikacije z otroškim. Desingularizacija subjekta je tudi značilnosti njegove angažirane impresionistične pesmi. Mladinsko in nemladinsko poezijo povezuje še uporaba medmetov ah in o, spevnost verza in bogata uporaba barve (Saksida, 1994, str. 136).

Motivno in tematsko se besedila razporejajo v tri sklope:

1. podobe iz narave, ki so tematsko znotraj otroške poezije,
2. podobe, ki nakazujejo možnost žanrskega prenosa,
3. primeri izrazitega žanrskega prenosa.

Podobe iz narave se motivno delijo na dve podskupini, na pesmi z neresničnostnimi (zlasti pravljíčnimi) sestavniki in besedila, katerih motivne sestavine je mogoče vzporejati s stvarnostjo. Za obe podskupini velja razlikovanje med šaljivimi in bolj lirsko/otožno obarvanimi besedili: za šaljiva pravljíčna besedila je značilna predvsem igrivost, deloma tudi izrazitejša fabulativnost, otožnejša pravljíčna besedila pa temeljijo na osrednji podobi pravljíčnega bitja. V obeh podskupinah pravljíčnih otroških pesmi sta šaljivi dogodek oz. osrednja podoba pogosto povezana z vzpostavljenim/nakazanim občutkom varnosti (Saksida, 1994, str. 138, 139).

Značilnost besedil, ki nakazujejo možnost žanrskega prenosa, je ali zapletena oblikovanost ali možnost razširitve sporočila in s tem približevanja nemladinski liriki. Za velik del Kosovelovega mladinskega ciklusa se ne da povsem zanesljivo trditi, da gre za prava mladinska besedila, saj je njihovo tematiko mogoče določati na podlagi nekaterih izrazitih mladinskih besedil, a tudi zapisov o otroku in otroštvu, kar bi potrdilo žanrski prenos. To pomeni, da je tematika, s tem pa žanrska določljivost,

pogojena z bralčevo predstavo o besedilu in njegovo sposobnostjo umestitve besedila v širši literarni kontekst. Za ta besedila tako ni povsem jasno, ali gre za prava mladinska besedila ali za tista, ki jih je mogoče imeti za nemladinska. Primeri: *Večer, Vožnja, Otrok s sončnico*.

Pesem *Sonce ima krono* je izrazit primer žanrskega prenosa. Njena tematika je socialna, gre za nasprotja med zlatim soncem/sončnico in rudarji/njihovimi bolnimi otroki. Takšna tematika je pri Kosovelu prisotna od samega začetka, kot se vidi iz pesmi *Proletarcem*. Obe pesmi sta si sorodni tudi po subjektovem približevanju delavskemu razredu. Dva druga primera sta *Vrabček: tat* in *Na večer*. Primeri izrazitega žanrskega prenosa so besedila, v katerih je neposredno izražen pesnikov odnos do otroštva – pesmi *Da bi bil vrabček, Neki deklici, Med kostanji* (Saksida, 1994, str. 141–144).

3 PRAKTIČNI DEL

Analizirala in primerjala sem pesmi za odrasle vseh literarnih smeri, v katerih je ustvarjal Srečko Kosovel:

- impresionizem:
 - *Balada,*
 - *Slutnja,*
 - *Vas za bori,*
 - *Predsmrtnica;*
- ekspresionizem:
 - *Rdeči atom,*
 - *Ekstaza smrti,*
 - *O pojte vigilije;*
- konstruktivizem:
 - *Kons. 5,*
 - *Pesem št. X,*
 - *Sferično zrcalo,*
 - *Rdeča raketa;*

in pesmi za otroke:

- *Večer,*
- *Dete na travi,*
- *Otrok s sončnico,*
- *Deček in sonce,*
- *Škrat Dobrošin,*
- *Močeradek,*
- *Prošnja,*
- *Medvedi in medvedki,*
- *Naša bela mačica,*
- *Naš prašiček,*
- *Sultanček na vlaku,*
- *Burja.*

3.1 PESMI ZA ODRASLE

3.1.1 IMPRESIONISTIČNE PESMI

3.1.1.1 Balada

V jesenski tihi čas
prileti brinjevka
na Kras.

Na polju
že nikogar več ni,
le ona
preko gmajne
leti.
In samo lovec
ji sledi ...

Strel v tišino;
droben curek krvi:
brinjevka
obleži, obleži.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: bivanjska.

Motivi: polje, Kras, osamljenost, jesenski čas, brinjevka, lovec, tišina, curek krvi, smrt.

Lirski subjekt: brezosebni.

Jezik in slog: prosta rima, enjambement, okrasni pridevek, zamolk, geminacija.

Zgradba: tri kitice.

Vzdušje na začetku pesmi je mirno in tiho, spokojno. Upodobljeni sta samota in pesnikova osamljenost, predvsem z brinjevko in njeno usodo, saj je ves čas pesmi sama (*Na polju že nikogar več ni*). Osamljenost je še dodatno ponazorjena z redko uporabljenimi okrasnimi pridevki (*le jesenski tihi čas* in *droben curek*), saj je

pokrajina opisana zelo suhoparno in brez olepšav. Vsi glagoli se končajo z -i (*prileti, leti, sledi, obleži*), kar še bolj poudari osamljenost in ostrino. V drugi polovici pesmi se vzdušje spremeni, postane bolj zlovešče, kar je podkrepljeno z zamolkom (*In samo lovec ji sledi ...*), ki napoveduje, da se bo zgodilo nekaj slabega. Zaključek pesmi, torej smrt brinjevke, je nakazan že s prvim verzom (*V jesenski tihi čas*), ko je opisan jesenski čas, saj je z jesenjo pogosto upodobljeno življenje, ki se bliža koncu. Samota je najizrazitejša na koncu pesmi, ko je z geminacijo nakazano to, da le obleži, da ni nikogar ob njej.

3.1.1.2 Slutnja

Polja.

Podrtija ob cesti.

Tema.

Tišina bolesti.

V dalji

okno svetlo.

Kdo?

Senca na njem.

Nekdo gleda za menoj,

z menoj

nepokoj

in slutnja

smrti.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: bivanjska.

Motivi: tišina, slutnja, smrt, tema, podrtija, senca, cesta, okno, prosta rima, polje.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: naglo nizanje vtisov, nominalni slog (prevladovanje samostalniških besed), okrasni pridevki, aliteracija, prosta rima, epifora, stopnjevanje, enjambement.

Zgradba: tri kitice.

Pesem je izrazito impresionistična, saj se začne z nizanjem vtisov, ki jih avtor zaznava na nočni vožnji z vlakom v Ljubljano. Najprej so predstavljeni zunanji vtisi, s koncem druge kitice pa se obrne v lastno notranjost, ko na oknu zagleda senco, ki predstavlja domačega človeka. Pesnik doživlja svoje slovo od doma. Vedno bolj se oddaljuje od znanega in vstopa v neznan, zato se počuti tesnobno in prestrašeno, kar je poudarjeno tudi z epiforo. Stopnjevanje doseže vrh v zadnji kitici, ko zasluti smrt. Razpoloženje je vso pesem žalostno, turobno in mračno, na koncu pa postane še zlovešče, saj se nepričakovano pojavi slutnja smrti. Srečko Kosovel je že leta 1916, ko je bil še zelo mlad, odšel na šolanje na realko v Ljubljano. Pesem, ki je verjetno nastala leta 1924, najbrž prikazuje to izkušnjo. To lahko sklepamo tudi po tem, kako hitro pride v pesmi do slutnje smrti, saj začnejo otroci s strahom hitro pretiravati, saj je zanje vse bolj strašno, kot v resnici. V tem času se je v tudi v Sloveniji že odvijala prva svetovna vojna, ki je močno vplivala na mladega Kosovela.

3.1.1.3 Vas za bori

V oklepu zelenih borovih rok
bela, zaprašena vas,
poldremajoča vas
kot ptica v varnem gnezdu rok.

Sredi dehtečih borov postanem:
Ni to objem mojih rok?
Velik objem, velik obok
za tako malo gručo otrok.

Za zidom cerkvenim je pokopan
nekdo. Na grobu šipek cvete.
Iz bele vasi bele poti –
in vse te poti v moje srce.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: bivanjska.

Motivi: objem, varno gnezdo rok, vas, poti, gnezdo, bori, ptica, otroci, pokop, šipek, srce.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: primera, poosebitev, epifora, okrasni pridevek, izpust, brezvezje, prosta rima.

Zgradba: tri kvartine.

Lirski subjekt opisuje svojo domačo vas in svoj odnos do nje. V prvi kitici so nanizani njegovi vtisi vasi, v zadnjem verzu pa že razodene svojo naklonjenost do domačega kraja (*kot ptica v varnem gnezdu rok*), saj se tam počuti varno, predvsem ker je tudi vas zaščitena, saj je obdana z bori. V drugi kitici pokaže, da je bila njegova vas objem zanj in za marsikaterega otroka, s čimer še poudari svojo navezanost na domač kraj, pokloni pa se tudi borom, ki jih opiše kot dehteče. V zadnji kitici poda še nekaj opisov vasi, pesem pa zaključi z verzoma, v katerih dvakrat uporabi pridevnik bel. Bela barva je barva popolnosti, čistosti in nedolžnosti. S tem pridevnikom poda dokončno razsodbo o tem prostoru, ki ga ni mogoče zamenjati, saj je zasidran v njegovem srcu (*in vse te poti v moje srce*).

3.1.1.4 Predsmrtnica

Vsi bodo dosegli svoj cilj,
le jaz ga ne bom dosegel ...
Ognja prepoln, poln si,
neizrabljen k pokoju bom legel.

Ogenj me v prsah bo žgal,
in me ne bo mogel izžgati,
neutrujen jaz bi rad spal
takrat in ne bom mogel spati.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: bivanjska.

Motivi: cilj, ogenj, pokoj, spanec, smrt.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: antiteza, inverzija, anominacija, prosta rima, antiklimaks, paradoks.

Zgradba: dve kvartini.

Pesem *Predsmrtnica* je bila po naslovu sodeč napisana pred pesnikovo smrtjo, ko je slutil, da ne bo več dolgo ustvarjal. Govori o doživljanju prezgodnje smrti človeka, ki ima še veliko doseči, kar predstavlja že prva verza prve kitice. V nadaljevanju pove, da bo umrl poln zagona in idej, ki jih ne bo mogel uresničiti (*neizrabljen k pokoju bom legel*). V drugi kitici pa nakaže še svoj strah pred prezgodnjo smrtjo, ki jo pričakuje (*neutrujen jaz bi rad spa*).

3.1.2 EKSPRESIONISTIČNE PESMI

3.1.2.1 Rdeči atom

I

Skozi sivino trdih razmer,
glej, ne zgrêši svetle smeri
v melanholiji, v dušechi temi,
vzpni se kot ogenj preko ovir!

Plamen žareč bo presekal temo,
kakor zastava bo plapolal,
človek bo dvignil obraz od tal,
v bodočnost bo stopil z uporno nogó.

Naši naporj v žrtvi in delu
bodo razgibali mrtvo telo,
in kar je strto ležalo v pepelu,
bo kakor slap vzžuborelo v nebo.
Poglejte, drugovi: iz naše moči
se novo, bodoče življenje budi!

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: družbenokritična.

Motivi: ogenj, melanholija, tema, napor, mrtvo telo, slap, nebo, trde razmere, ovire, plamen, zastava.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: stopnjevanje, okrasni pridevki, primera, poosebitev, nagovor, vzklik, prosta rima.

Zgradba: dve kvartini, ena šestvrstičnica.

II

In kar je enim topo preobilje,
je drugim tiha beda in krivica,
in s preobiljem luksuz in kaprica
in meč in plamen, sila in nasilje.

A požrtija pri Trimalhionu
z opojnim vinom smrti je končala,
in kdor kraljuje danes, je v zatonu,
ker pomendrana množica bo vstala.

In kar biló zatrto in steptano
in kar biló teptancem, sužnjem sveto
in kar je v temni ječi nam sijalo,
bo s svetlim, zlatim soncem obsijano,
in kar nas gnalo v temni čin – preklete,
in vse ostalo bo na vek propalo.

Snov: tradicijska.

Tema: družbenokritična.

Motivi: preobilje, beda, krivica, sila, nasilje, požrtija, zaton, zatrti, izkoriščani ljudje, teptanci, sužnji, ječa, sonce.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: stopnjevanje, okrasni pridevki, enakoglasje, anafora, mnogovezje, prosta rima.

Zgradba: dve kvartini, ena šestvrstičnica.

III

Iz vseh teh kriz bo vstala nova sila,
ki bo življenje preoblikovala,

in bo človeku zopet moč vrnila
in kar bo lažnega, bo v prah steptala.

In človek v svesti pravega si cilja
(o, zvezda duše mu bo pot kazala)
razpel bo v vetru hrepenenja krila
in mrtva pesem bode obmolčala.

Nobenih norm, zakonov; samo delo
kazalo bo človeštvu novo pot,
in kamor srce genija hotelo,
le tja za njim bo stopal zdravi rod.
In v našem delu vstane nova sila,
ki svet bo zrušila in dogradila.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: družbenokritična.

Motivi: nova sila, preoblikovanje življenja, vrnitev moči, delo, zdravi rod, hrepenenje, krize, moč, lažno, cilj, človek, zvezda, pesem, pot, genij.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: nova sila (preimenovanje za delavce), stopnjevanje pride do konca, okrasni pridevki, poosebitve, izpust, bistroumni nesmisel, anafora, prosta rima.

Zgradba: dve kvartini, ena šestvrstičnica.

Rdeči atom je cikel treh delavskih pesmi, ki govori o premagovanju starega življenja (*plamen žareč bo presekal temo*) ter rekonstrukciji novega, boljšega življenja (*in kar je strto ležalo v pepelu, bo kakor slap vzžuborelo v nebo*). To je le želja, utopija, tega se lirski subjekt zaveda (*razpel bo v vetru hrepenenja krila*). Cikel se začne s pesmijo, ki opogumlja somišljenike (*glej, ne izgreši svetle smeri*), naj ne obupajo, ter jih poziva, naj se uprejo melanholiji, v kateri so se znašli zaradi trenutnih razmer, in družbi, ki jih uklešča. Življenja, ki se ga želi rešiti, ne mara, kar je razvidno tudi iz prispodobe zanj, saj ga večkrat poimenuje s temo (*dušeči temi, presekal temo, temni čin*). V drugi pesmi se obregne ob krivico, ki je nastala v kapitalističnem svetu, v katerem imajo nekateri vse, drugi pa nič, kar še posebej ponazori z alegorijo

o Trimalhionovi pojedini: *Pojedina pri Trimalhionu* je najdaljši znani neprekinjeni fragment iz *Satirikona*. Je satiričen opis bogastva in vulgarnosti provincialnega bogataša, ki je nekdanji osvobojeni suženj (Unuk, 2017, spletni vir³). Avtor je s prisposodbo o pojedini pri Trimalhionu opisal svoj prezir do bogatih ljudi, ki brezciljno zapravljajo svoj denar in zaradi katerega lahko pridobijo vodilne položaje, pri tem pa jim ni mar za delovnega človeka. Svoje neodobravanje še posebej poudari s slabšalnico besede pojedina (*požrtija*). V drugem delu pesmi napove odpravo krivic in svet, ki bo ustrezal delavcem, ne pa tistim, ki jih teptajo. V tretji pesmi stopnjevanje pride do konca, avtor delavce preimenuje v novo silo, oni bodo tisti, ki bodo porušili stari svet in zgradili novega. Hkrati postane bralcu jasno, da so to le utopični prizori, po katerih hrepeni avtor. A on svoje sanje, čeprav so neizvedljive, predstavi, saj je upanje tisto, kar mu ostane.

3.1.2.2 Ekstaza smrti

Vse je ekstaza, ekstaza smrti!
Zlati stolpovi zapadne Evrope,
kupole bele — (vse je ekstaza!) —
vse tone v žgočem, rdečem morju;
sonce zahaja in v njem se opaja
tisočkrat mrtvi evropski človek.
— Vse je ekstaza, ekstaza smrti. —
Lepa, o lepa bo smrt Evrope;
kakor razkošna kraljica v zlatu
legla bo v krsto temnih stoletij,
tiho bo umrla, kot bi zaprla
stara kraljica zlate oči.
— Vse je ekstaza, ekstaza smrti. —

Ah, iz oblaka večernega (zadnjega
sla, ki oznanja Evropi še luč!)
lije kri v moje trudno srce,
joj, in vodé ni več v Evropi

³ Dostopno na naslovu: <http://kud-logos.si/2017/petronijev-satirikon-kot-parodicni-roman/>.

in mi ljudje pijemo kri,
kri iz večernih sladkih oblakov.
– Vse je ekstaza, ekstaza smrti. –

Komaj rojèn, že goriš v ognju večera,
vsa morja so rdeča, vsa morja
polna krvi, vsa jezera, in vode ni,
vode ni, da bi opral svojo krivdo,
da bi opral svoje srce ta človek,
vode ni, da pogasil bi z njo
žejo po tihi, zeleni jutranji prirodi.

In vse je večer in jutra ne bo,
dokler ne umremo, ki nosimo
krivdo umiranja, dokler ne umremo
poslednji...

Joj, v to pokrajino, še v to zeleno,
rosno zeleno pokrajino, še v to,
sonce večerno, boš zasijalo
s pekočimi žarki? Še v to?

Morje preplavlja zelene poljane,
morje večerne žgoče krvi,
in rešitve ni in ni,
dokler ne padeva jaz in ti,
dokler ne pademo jaz in vsi,
dokler ne umremo pod težo krvi.

Z zlatimi žarki sijalo bo sonce
na nas, evropske mrličke.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: družbenokritična.

Motivi: krivda, želja, padec, evropski mrličji, zlati stolpi, ekstaza, smrt, Evropa, sonce, evropski človek, kraljica, krsta, oblak, srce, voda, kri, ogenj, večer, morja, jezera, jutro, pokrajina.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: geminacija, vzklik, pretiravanje, refren, okrasni pridevki, primere, poosebitve, anadiploza, enjambement, prosta rima.

Zgradba: sedem kitic.

Ekstaza smrti prikazuje smrt Zahodne Evrope, verjetno je nastala leta 1925, zato je lahko sklepati, da je bila napisana pod vplivom oktobrske revolucije, ki se je zgodila leta 1917, državljanske vojne v Rusiji, ki ji je sledila, in kasnejši nadvladi komunizma. Pesem se začne z opisom Zahodne Evrope, ki je zelo razkošna in bogatejša od Vzhodne Evrope (*zlati stolpi*). A ton se spremeni že v naslednjem verzu, ko začne avtor opisovati potop takšnega sveta in v njem vzgojenega človeka – kapitalista (*vse tone v žgočem, rdečem morju; sonce zahaja in v njem se opaja tisočkrat mrtvi evropski človek*). V drugi kitici je opisana smrt Evrope, ki bo lepa in razkošna, saj je bila sama bleščava in veličastna (*kot bi zaprla stara kraljica zlate oči*). V tretji kitici je predstavljeno avtorjevo spoznanje, da so v Evropi razmere vse slabše (*in mi ljudje pijemo kri*), približuje se zadnji možnosti za izboljšave (*zadnjega sla, ki oznanja Evropi še luč!*). Na koncu vsake od prvih treh kitic je refren, ki vedno znova spomni na ekstazo smrti in s tem ohranja ter stopnjuje grozljivo vzdušje v pesmi. V naslednjih kiticah se stopnjuje avtorjeva skrb zaradi "pomanjkanja vode", torej človeške iskrenosti in prijaznosti, vso je nadomestila kri – zahrbtnost, nepoštenost – za človeka je prepozno, da bi opral te svoje grehe ali zatrl željo po izboljšanju, ki pa kljub vsemu ostane. Avtor se sprašuje, ali še ostaja upanje za nekatere dele Evrope ali bo tudi tiste zajel val kapitalizma (*Joj, v to pokrajino. še v to zeleno ... sonce večerno, boš zasijalo s pekočimi žarki?*). Pesem se konča z opominom, da mora v Evropi propasti kapitalizem, da lahko nastane nov družbeni red, ki bo rešil Evropo (*Z zlatimi žarki sijalo bo sonce na nas, evropske mrličje*). Temelj nove civilizacije bo moralno in etično očiščen človek, ki bo imel prave cilje. Materialističnega človeka, ki je posledica kapitalizma, mora nadomestiti duhovno razvit in ozaveščen.

3.1.2.3 O pojte vigilije

I

O pojte vigilije,
črni stolpovi predmestij,
o pojte vigilije,
zarje dima!
K vam zasije
bela luč. –

Noči stoje kot reke,
ure omrežile so našo voljo,
čas stoji kot piramida,
težek, skrivnosten čas. –

Višnji slapovi noči
so deklet, ki vstajajo
in napajajo
naju oba,
so tajna znamenja,
koder bova hodila
po nevihti elektrike.

Najgloblja noč in najvišji poldan,
v višnjeva, v bela obzorja zavita,
oba polna sanj
in prerokovanj
skozi mojo dušo govorita.
In moja duša je svatovska,
sva koprneča trpeče
od drhtenja, od sreče ...

In je duša kot zvezdno morje,
vekovi sanj v njej počivajo,
umirjajo, se razkrivajo,

od njihove groze umira srce.

Nikjer več predmestij,
paradiž povsod.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: družbenokritična.

Motivi: črni stolpi , koprnjenje, drhtenje, vigilije, predmestja, dim, luč, noč, piramida, elektrika, duša, zvezdno morje, srce.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: poosebitev, vzklik, pretiravanje, okrasni pridevki, enjambement, zamolk, prosta rima.

Zgradba: pet kitic.

II

V belih zastavah
kozmos vihra,
v spevu plamenov,
ki vstajajo gosti
iz temnih prepadov.

O, jaz sem čuvar
sončnih templjev,
temnih cerkva gozdov,
srebrnih valov morja,
povsod koder trepeta
luč novih vekov,
rojenih iz kozmične volje.

Iz temnega panja
zaprtega kozmosa
vzletajo zvezde
kakor čebele,
zlate, vse zlate,

praznične.
Svetile bodo
rodovom,
vekovom,
kadar te rane krvave
nam v prsih izgore.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: družbenokritična.

Motivi: zastave, kozmos, plameni, prepad, templji, luč, panj, zvezde, rodovi, rane.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: poosebitev, brezvezje, okrasni pridevki, primera, enjambement, prosta rima.

Zgradba: tri kitice.

Vigilija je dan ali večer pred velikim praznikom, takrat se pogosto pojejo psalmi. V prvi pesmi cikla lirski subjekt napove velik dogodek, ki ga težko pričakuje z vigilijami. Verjetno upa na propad sodobne civilizacije, ki jo simbolizira s črnimi stolpi predmestij. Spet se pojavi klasično opisovanje slabega s temnim in črnim ter dobrega s svetlim, kar je opazno tudi v verzih "*K vam zasije bela luč*". Za avtorja čas od pričakovanja obstane (*čas stoji kot piramida*), vidi razna znamenja, ki mu kažejo pravo pot. Avtorjeve želje in sanje so upodobljene z najglobljo nočjo in najvišjim poldnevom, ki govorita skozi njegovo dušo, ki je radostna in navdušena. A to brezskrbno vzdušje se kmalu spreobrne, saj je duša predstavljena tudi kot nekaj pogubnega. Prva pesem se konča s sanjami avtorja, ki se navežejo na prvo kitico, ko nekaj težko pričakuje. Zdaj je jasno, da predmestja prikazujejo sodobno družbo, ki mora izginiti, da lahko na njeno mesto pride paradiž (*Nikjer več predmestij, paradiž povsod.*) V drugi pesmi cikla se stopnjuje pričakovani dogodek (*v spevu plamenov, ki vstajajo gosti iz temnih prepadov.*). Še bolj je poudarjena pomembnost spremembe, saj avtor za ilustracijo uporabi pomembne arhitekturne komponente različnih civilizacij oz. religij (*sončnih templjev, temnih cerkva*). Dogodek se izkaže za nekaj dalj trajajočega, saj ni mogoče doseči takšne spremembe, kot si je želi, ampak bodo morale biti z vsakim rodom ponovljene, kar je ponazorjeno tudi z nedovršno obliko glagolov (*vstajajo, trepeta, vzletajo, svetile bodo*).

3.1.3 KONSTRUKTIVISTIČNE PESMI

3.1.3.1 Kons. 5

Gnoj je zlato
in zlato je gnoj.
oboje = 0
 $0 = \infty$
 $\infty = 0$
 $A B <$
1, 2 3
Kdor nima duše,
ne potrebuje zlata,
kdor ima dušo,
ne potrebuje gnoja.
I, A.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: družbenokritična.

Motivi: gnoj, zlato, matematični znaki, številke, duša.

Lirski subjekt: brezosebni.

Jezik in slog: veliko je matematičnih simbolov (znak za neskončnost, znak za "je manj", znak za "je enako"), onomatopoiija (*I,A*), ki označuje posmeh in ironijo. Jezik je poln ironije in sarkazma.

Zgradba: monolitna zgradba.

Začetek pesmi nakaže pomembnost različnih materialov za kmete in se hkrati posmehuje zlatu kot materialni dobrini, vse materialno s tem označi za pokvarjeno. Verza $A B < 1, 2, 3$ kažeta na to, da je naravoslovje vredno več kot besede in jezik, hkrati pa napredek v naravoslovju povzroči napredek v družboslovju. Predzadnji štiri verzi kažejo na idejno sporočilo pesmi; duša je največ vredna, če jo imaš, ne

potrebuješ drugega, a če je nimaš, je bolje, da nimaš niti zlata, saj bi si s tem le škodoval.

3.1.3.2 Pesem št. X

Strup za podgane. Pif!

Pif, Pif, Pif, Kh.

KH. KH. KH.

Podgana umira na podstrešju.

Strihnin.

O moji mladi dnevi,

kakor tiho sonce na podstrešju.

Raz streho čutim dehtenje lip.

Crk, crk, crk, crk

crkni

Človek

Človek

Človek.

Ob 8. uri je predavanje

o človeških idealih.

Listi prinašajo slike

bolgarskih obešencev.

Ljudje –?

Čitajo in se boje Boga,

Bog pa je na razpoloženju.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: družbenokritična.

Motivi: strup za podgane, strihnin, podgana, podstrešje, dnevi, sonce, lipe, človek, človeški ideali, ljudje, Bog, spomin na mladost.

Lirski subjekt: osebni.

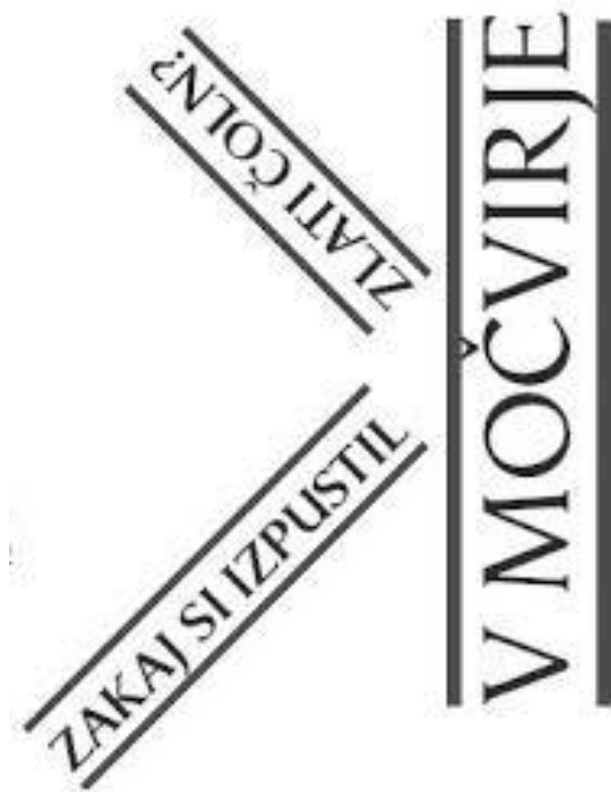
Jezik in slog: onomatopoija, geminacija, primera, aliteracija, anadiploza, zamolk, retorično vprašanje, okrasni pridevki.

Zgradba: monolitna zgradba.

Jezik je zelo oster, okrasnih pridevkov je malo (le *mladi dnevi, človečanskih idealih*), vzdušje je strogo in napeto, zelo mračno. Človeka je z verzom *crkni* animaliziral, saj se takšne besede običajno uporabljajo, ko se govori o živalih; človek živi in umira tako kot živali. Z verzoma o predavanju se obregne ob večer človeški problem le govorjenja o idealih in človeških odnosih, saj tega v resnici ne znamo prakticirati. Humana družba je utopija. Zadnji verzi z ironijo in sarkazmom obsodijo nasilje in brezbržnost o njem. Avtor na koncu doda še, da niti bog ne bo izboljšal nehumanosti in krivičnosti v družbi. Sporočilo pesmi je protest proti razčlovečeni družbi.

3.1.3.3 Sferično zrcalo

Ali je krivo zrcalo,
če imaš kljukast nos.
Slava Heineju!
Poglej se v sferično zrcalo,
da se spoznaš!
Nacionalizem je laž.
Kostanji za vodo šumijo,
k starinarjem je prišla jesen.
Njih trgovine so polne starin.
Cln, cin.
Obesi se na klin.
Rdeča krizantema.
Jesenski grob ...
beli grob.
Ivan Cankar.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: družbenokritična.

Motivi: zrcalo, kljukast nos, Heine, nacionalizem, kostanji, voda, starinarji, jesen, trgovine, starine, klin, rdeča krizantema, jesenski grob, Cankar.

Lirski subjekt: brezosebni.

Jezik in slog: vzklik, onomatopoiija, geminacija, zamolk, okrasni pridevki.

Zgradba: monolitna zgradba.

Prva dva verza sta kritika kapitalističnega evropskega človeka in njegovih napak. V delu sta asociaciji na dva umetnika, Heineja in Cankarja. Heine je bil s svojo kritičnostjo zrcalo za Nemce, prav tako je nasprotoval nacionalizmu. Pesem je izšla leta 1925, v tem času so se začeli izrazito razvijati različni nacionalistični sistemi, Benito Mussolini je oznanil, da bo prevzel absolutno oblast v Italiji, dve leti prej je Hitler poskusil prevzeti oblast v Nemčiji. Pesnik s starinarji izrazi odpor do vsega zastarelega, tudi literature. Drugi književnik je Ivan Cankar in nanašanje na njegovo besedilo *Bela krizantema*, kjer razmišlja o vlogi in pomenu umetnika v družbi, z zadnjim verzom se mu pokloni. Kosovel je pripravljala pesniško zbirko *Zlati čoln*, a nanjo okolje zaradi svoje primitivnosti ni bilo pripravljeno. V pesmi je tudi likovno prikazano konkavno zrcalo, ki predmet podaljša in ukrivi. Idejno sporočilo je poudarjanje družbenih napak.

3.1.3.4 Rdeča raketa

Jaz sem rdeča raketa, vžigam
se in gorim in ugašam.

Joj, jaz v rdeči obleki!

Joj, jaz s srcem rdečim!

Joj, jaz z rdečo krvjo!

Neutruden bežim, kakor

da sam moram v izpolnjenje.

In čim bolj bežim, tem bolj gorim.

In čim bolj gorim, tem bolj trpim,

In čim bolj trpim, hitreje ugašam.

O jaz, ki bi živel rad večno. In

grem, človek rdeči, čez polje zeleno,

nad mano po sinjem jezeru tišine

železni oblaki, o, jaz pa grem,

grem, človek rdeči!

Povsod je tišina: na polju, na nebu,

v oblakih, le jaz bežim, gorim

s svojim ognjem pekočim in

ne morem tišine doseči.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: družbenokritična.

Motivi: rdeča barva, raketa, obleka, srce, kri, bežanje, izpolnjenje, gorenje, trpljenje, ugašanje, tišina, človek, polje, nebo, oblaki, ogenj.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: anafora, mnogovezje, anadiploza, stopnjevanje, okrasni pridevki, primera, enjambement, vzkliki.

Zgradba: monolitna zgradba.

Velikokrat se ponovi osebni zaimsek v prvi osebi ednine, v imenovalniku (*jaz*), s čimer lirski subjekt neprestano opominja nase, kot da se mu zdi, da v resničnem življenju izginja in potrebuje opomnik. Začetek pesmi je nespodbuden, kaže na vdano vzdušje pesmi. Z rdečo barvo, ki je barva ognja in krvi ter izraža življenje in moč, ilustrira svoj zanos in željo po spremembah. Vidi se, da se je zanje pripravil boriti (*neutruden bežim, tem bolj gorim*). Z glagolom bežati označuje svoje prizadevanje za spremembe in strah pred tem, da bi le-to opustil in se sprijaznil s svetom, takšnim kot je. Opiše tudi, kaj to bežanje povzroča njegovemu življenju (*In čim bolj gorim, tem bolj trpim, in čim bolj trpim, hitreje ugašam*), saj to očitno nima dobrih posledic. Zaveda se tudi, da se njegovo življenje bliža koncu, kljub temu da na to še ni pripravljen (*O jaz, ki bi živel večno*). Dvakrat ponovi besedno zvezo *človek rdeči*, obakrat v delu pesmi, kjer govori o svojem odhodu. Z rdečo barvo opisuje ljudi, ki so strastni in energični, pripravljeni na akcijo, torej da bodo nekaj storili, spremenili. Rdeča je bila tudi barva ruske revolucije, o kateri je bil Kosovel dobro obveščen. V zadnjem delu pesmi se ponovno pojavita motiva gorenja in bežanja, ki lahko hkrati ponazarjata njegovo življenje in boj za svobodo in boljšo družbo, hkrati pa konec pesmi kaže na to, da mu ne uspe, da bi lahko "bežal in gorel" v nedogled, a ne bi dosegel svojega cilja. To je poudarjeno tudi z nedovršno obliko glagolov.

3.2 PESMI ZA OTROKE

3.2.1 Večer

Ptički in travice spijo,
miška je šla že spat,
preden je sonce ugasnilo,
je že utihnil škržat.

Le veter, ki ves dan je dremal,
veter, ki ves dan je spal,
ko pala svetla je rosa,
čez polja je pripihljajal.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: otroštvo.

Motivi: ptički, trava, miška, spanje, sonce, škržat, veter, rosa, polja.

Lirski subjekt: brezosebni.

Jezik in slog: manjšalnice, enakoglasje, prosta rima, okrasni pridevki, poosebitev, inverzija.

Zgradba: dve kvartini.

Pesem vsebuje veliko manjšalnic, ni nauka ali zgodbe, kar je značilno za idealizacijski tip otroške poezije, saj avtor s tem poudari čustvene prvine besedila. Vzdušje pesmi je umirjeno in pomirjujoče. V prvi kitici je predstavljeno umirjanje narave in pripravljanje na počitek. V drugi kitici pa se pojavi nasprotje, saj opisuje prebujanje vetra, ki začne pihati takrat, ko se drugi odpravljajo spat.

Kot je zapisal Igor Saksida, pesem ni izrazito otroška, kljub prvi kitici, ki na to nakazuje. V drugi kitici podoba vetra dobi globlji pomen, saj preraste v "znanilko skrivnosti". Podobe niso več igrive, kot je to značilno za otroško liriko, ampak prerastejo v razpoloženjske in tako dobijo povezavo z impresionizmom (Saksida 1994, str. 142).

Pesem sodi v drugo skupino Kosovelove lirike (nakazana je možnost žanrskega prenosa), saj so motivi značilni za otroško poezijo (*ptički, travice, miška*), pesem je umirjena in prijetna, lahko jo uvrstimo med idealizacijski tip. A hkrati

vsebuje impresionistične prvine, zadnja kitica nakazuje širše sporočilo, kot je predstavljeno, saj lahko veter, ki zaveje takrat, ko se preostala pokrajina odpravi spat, ponazarja različne misli, ki nam ne pustijo počitka, ob katerih smo vznemirjeni tudi takrat, ko bi morali misli umiriti in se spočiti. To bi sovpadalo tudi s pesnikovim življenjem, saj je imel skrbi, ki si jih današnji človek težje predstavlja, saj je preživel prvo svetovno vojno, nato pa je bil priča hitremu in grozljivemu spreminjanju sveta med obema vojnama.

3.2.2 Dete na travi

Ko je sonce posijalo,
se je dete nasmejalo
in razkrilo ročice
v zrak, kjer plavale so ptice,
šum borovcev poslušalo.

Ptičice so mu zapele,
ročice so zadehtele,
zašumeli so gozdovi,
božali so ga vetrovi,
drobno dete je zaspalo.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: otroštvo.

Motivi: sonce, dete, smeh, ročice, ptice, borovci, ročice, gozdovi, vetrovi, spanje.

Lirski subjekt: brezosebni.

Jezik in slog: manjšalnice, okrasni pridevki, zaporedna rima, enjambement, poosebitev.

Zgradba: dve petvrstičnici.

Pesem vsebuje prvine uspavanke, njena vsebina na otroke deluje pomirjevalno (*božali so ga vetrovi*), prav tako vzdušje daje občutek varnosti, saj opisuje naravo, ki lahko zaščiti otroka, ki počiva. Tip poezije je idealizacijski, saj je pesem polna manjšalnic in motivov, ki pripomorejo k ohranjanju predstave o brezskrbnem otroštvu. Pesem je tematsko znotraj otroške poezije, vsebuje stvarne

podobe iz narave, vzdušje je predvsem v prvi kitici šaljivo, prikazuje igro brezskrbnega otroka (*se je dete nasmejalo in razkrililo ročice*), iz pesmi lahko razberemo vsebino, natančno lahko določimo dogajanje. V pesmi je neprestano vzpostavljen občutek varnosti, v prvi kitici z, za Kosovela značilnim, prizorom borovcev, v drugi pa tako z naravo kot z vsebino, saj je otroku tako udobno, da lahko zaspi, torej je umirjen in varen.

3.2.3 Otrok s sončnico

Nesem sončnico na rami,
zlat metulj je vzplaval nanjo,
sončnica se je nagnila,
o, da ne bi se zlomila!

Nesem sončnico na rami,
v njej so zlata, zlata zrna,
sončnica se je nagnila,
o, da ne bi se zlomila!

O, metulj razprl je krila,
sapica je vzvalovila,
sončnica se je nagnila,
o, da ne bi se zlomila!

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: otroštvo.

Motivi: sončnica, metulj, rama, zrna, krila, sapica.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: manjšalnice, refren, vzklik, geminacija, prosta rima, okrasni pridevki.

Zgradba: tri kvartine.

Pogosto rečemo, da bremena nosimo na ramenih, zato bi lahko sončnico na rami povezali z bremenom, ki ga prenašamo ljudje. Zlat metulj bi lahko bil prisposoba za kapitalistične materialne vrednote, ki pogosto spremenijo ljudi, jih naredijo vedno bolj pohlepne, največje posledice tega pa občuti "delavski razred", za

katerega je značilno, da skozi vso zgodovino s svojim delom vzdržuje razkošni življenjski stil peščice bogatašev, sami pa neredko živijo v pomanjkanju. Podobna sporočila se pojavijo tudi v Kosovelovi poeziji za odrasle, kar kaže na možnost žanrskega prenosa v pesmi, saj ima simbol sončnice globlji pomen, kot je značilno za otroško literaturo. Avtor z refrenom na koncu vsake kitice ponovi željo, da se sončnica ne bi zlomila, kar kaže na to, da mora sončnica občutiti težo, ki je večja od metulja. Zlata zrna v sončnici bi lahko ponazarjala vse dobre lastnosti in veščine, ki jih imamo ljudje, a se kljub temu pod prevelikim pritiskom zlomimo. Možnost žanrskega prenosa še dodatno podkrepi odsotnost manjšalnic (v pesmi je le ena: sapica) ali ohranjanja predstave o brezskrbnem otroštvu, kar je značilno za idealizacijski tip otroške poezije, prav tako ne zaznamo pesnikovega vživljanja v otroka, kar je značilno za zbliževalni tip. Pesem ne vsebuje pesniških elementov (zvočni učinki, aliteracije, asonance, onomatopoiija), ki so značilni za otroško poezijo, z njo jo povezujejo elementi iz narave ter ritem in rima.

3.2.4 Deček in sonce

Dobro jutro, sonček!	V daljnem kraju rože
Kje si se mudil,	prelepo cveto,
da tako si pozno	so pri njih ostali
čez gore prilil?	žarki za goro.

Ali teti luni	Tam iskal sem žarkov,
tam si krajšal čas,	skupaj sem jih zbral;
ali k zlatim valčkom	da ustrežem tebi,
morskim šel si v vas?	sem ti jih poslal.

“K zlatim valčkom morskim	Ne zameri, deček,
nisem stopil v vas;	da sem se zamudil,
tudi k teti luni	saj zato pozneje
ne za kratek čas.	si se ti prebudil.”

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: otroštvo.

Motivi: sonce, gore, luna, čas, morski valovi, vas, rože, žarki, deček, prebujanje.

Lirski subjekt: izmišljeni.

Jezik in slog: manjšalnice, nagovor, pretrgana rima (xaxa), inverzija, okrasni pridevki, poosebitev.

Zgradba: šest kvartin.

Pesem je sestavljena iz šestih štirivrstičnih kitic, v vsaki je pretrgana rima, ki pripomore k spevnosti in vezljivosti. Začne se z nagovorom soncu, ki je vzšlo kasneje kot običajno, zato dečka zanima, zakaj je zamudil. V naslednjih štirih kiticah sonce odgovori na dečkova vprašanja in se mu opraviči za zamudo.

Tip pesmi je idealizacijski, saj avtor z zgodbo sonca, ki zbudi otroka, ohranja predstavo o brezskrbnem otroštvu. V pesmi je veliko manjšalnic, ki še dodatno idealizirajo brezskrbnost otroštva. Pesem poustvarja otroštvo, ko se otrok zbudi s soncem, če sonce vzide kasneje, lahko spi dlje. Poudarja tudi otroško nezavednost velikosti sveta, saj sonce podari žarke dečku osebno. Glede na vsebino in temo je pesem o naravnih pojavih, saj opisuje vpliv sonca na naravo; prebujanje ljudi, cvetenje rož zaradi sončnih žarkov.

3.2.5 Škrat Dobrošin

Majhen škrat je Dobrošin

ali velik bogatin:

skrinjo zlatnikov ima,

skrbno čuva jih doma;

a če prideš in ga prosiš,

jih dobiš, da komaj nosiš.

Da bi vedel, kje domuje,

kje skopuško jih varuje,

šel bi prosit ga vsak čas

zlatov zase in za vas.

Snov: osebnodoživljajska/tradicijska.

Tema: otroštvo.

Motivi: škrat, bogatin, zlatniki, dom, prošnja, skopuh.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: okrasni pridevki, zaporedna rima, stopnjevanje, poosebitev.

Zgradba: dve kitici.

V pesmi, sestavljeni iz dveh kitic, je osrednji lik imetnik zlatnikov škrat Dobrošin. Lirski subjekt bi rad zlatnike izprosil za vse. Pesnik predstavi zgodbo o tem škratu, ki ga mora najti, če želi del njegovih zlatnikov. Škrat je pozitiven lik, ki je odprt za prošnje, če ga najdeš, ti bo podaril zlatnikov, kolikor hočeš. Pesem je zbliževalnega tipa, saj se pesnik vživi v otroka, ki si želi zlatnike, da bi jih lahko delil s svetom. Škratova podoba nakazuje občutek varnosti, ki je pogosto prisoten v Kosovelovih otroških pesmih, saj njegova velikost in možnost deljenja svojega zaklada motivirata in privabljata otroka.

Vsebinsko lahko pesem uvrstimo med pesmi o igračah, saj je škrat izmišljeno bitje, ki je velikokrat upodobljeno kot otroška igrača, v pesmi pa mu pesnik da človeške lastnosti.

3.2.6 Močeradek

Močeradek, močeradek
kakor da vesla, postopa
po jesenski beli cesti.
Kam se skrila boš,
drobni bratec,
kadar pride
mraz in zima?
Pojdeš med rjavo listje,
pojdeš v hladno posteljo?

Močeradek gre čez cesto,
kaj mu mar je to vprašanje.
Sonce sije v skrita očka,
proga zlata čez hrbet.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: otroštvo.

Motivi: močeradek, jesen, cesta, bratec, mraz in zima, listje, postelja, vprašanje, sonce.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: okrasni pridevki, poosebitev, nagovor, geminacija, primera, prosta rima, manjšalnice.

Zgradba: dve kitici.

V pesmi je osrednji lik močerad, ki ga lirski subjekt opazuje in nagovarja. Pesem je polna manjšalnic, vzdušje je igrivo in sproščeno, zdi se, kot da bi bila opisana igra otroka zunaj, ki vidi močerada in se začne zanj zanimati. Tip poezije je idealizacijski, saj je predstavljeno igranje radovednega otroka. V nekaterih verzih se pojavijo tudi značilnosti vzgojno-poučnega tipa; v prvi kitici je predstavljen njegov način premikanja (*kakor da vesla postopa*), v zadnji njegov videz (*proga zlata čez hrbet*), a te prvine ne prevladujejo, poučna funkcija ni izražena očitno, tako da bi jo otroci zlahka zaznali, prav tako lirski subjekt ne dobi odgovora na vprašanja. Pesem je dvovrstna, saj govori o živalih in letnih časih.

3.2.7 Prošnja

Noč, razgrni
črna krila,
pridi k meni
bela vila
in prinesi
tanke sanje
in prinesi
zlate zvončke
in prinesi
mi bonbončke.
Sanje,
da me deneš vanje
zvončke
za tenkó zvončkljanje,
a bonbončke
za smehljanje.

Snov: osebnodoživljajska/tradicijska.

Tema: otroštvo.

Motivi: noč, tema, krila, vila, sanje, zvončki, bonbončki, zvončkljanje, smehljanje, prošnja.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: okrasni pridevki, prosta rima, poosebitev, mnogovezje, manjšalnice.

Zgradba: monolitna zgradba.

V pesmi lirski subjekt s prošnjo po sanjah, bonbončkih in zvončkih izraža željo po varnosti. Začetek pesmi je temen in nelagoden (*Noč, razgrni črna krila,*), saj lahko noč hitro predstavlja nekaj neprijetnega, tema pogosto predstavlja nekaj strašljivega, v spanju lahko imamo nočne more ali druge neprijetne sanje. A temačno vzdušje je zelo kratkočasno, avtor že v naslednjih verzih pozornost odvrne od temne noči in jo preusmeril k beli vili, popolnemu nasprotju, ki prinese prijetna in pomirjujoča čustva, ki jih doživimo ob igranju z nam ljubimi igračami, uživanju različnih sladkarij ali sanjanju o čem lepem (*tanke sanje, zlate zvončke, bonbončke*). Te želje za lirskega subjekta predstavljajo zatočišče, kjer je varen in lahko brezskrbno zaspi ali se igra. Tip pesmi je zbliževalni, saj se je avtor vživel v otroka, njegove želje so tipično otroške.

3.2.8 Medvedi in medvedki

Kakšni so medvedi, očka,

so res sladkosnedi?

No, povejte, dragi očka,

kakšni so medvedi?

In povejte, dragi očka,

kakšni so medvedki?

So res majhni kakor mucke,

so li sladkosnedki?

Če ste videli zares jih,

bi jih s sabo pripeljali,

in z medvedki majhnimi
mi bi se igrali.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: otroštvo.

Motivi: medvedi, očka, sladkosnedi, medvedki, mucke, igranje.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: okrasni pridevki, pretrgana rima (xaxa), poosebitev, primera, nagovor, inverzija, manjšalnice.

Zgradba: tri kvartine.

Medvedi in medvedki je pesem zbliževalnega tipa, kjer otrok sprašuje očeta o medvedih. Vsebina pesmi je značilna za otroke, saj med odraščanjem veliko sprašujejo. Avtor je manjšalnice povezal z majhnim in otroki, saj so uporabljene v povezavi z medvedki (*kakšni so medvedki? So res majhni kakor mucke, so li sladkosnedki?*). Ko govori o medvedih, manjšalnic ni (*Kakšni so medvedi, očka, so res sladkosnedi?*). Ta povezava se ohrani vso pesem, saj bi se tudi na koncu otroci igrali le z majhnimi medvedki. Razviden je tudi starševski odnos med očetom in otrokom, kar nakazuje na to, da so starši otrokom prvi in najbolj zaupen vir informacij, saj jim navadno otroci najbolj zaupajo. Vzdušje v pesmi je sproščeno in lahkotno, doseženo z manjšalnicami, z za otroke prijetnimi temami (*mucke, sladkosnedki*) in z govorom o igri.

3.2.9 Naša bela mačica

Sonček boža tačice
naše bele mačice.

O, da je lenuška,
to pa ni resnica –
ona je predica.

Kadar naigra se,
za kolovrat sede,
zamiži in prede.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: otroštvo.

Motivi: sonce, mačica, lenuška, predica, igranje, kolovrat, predenje.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: okrasni pridevki, zaporedna rima, poosebitev, manjšalnice, prispodoba.

Zgradba: monolitna zgradba.

Vzdušje pesmi je živahno in hudomušno, predvsem v verzih, ko je mucin počitek primerjan s predenjem za kolovratom. Lirski subjekt govori o svoji mucu, ki se utruje zaradi igranja in ima počitek. V pesmi je razviden idealizacijski tip, saj je celotna pesem tudi prispodoba za otroštvo, ko otrok po igri počiva. Vzdušje je zelo prijetno, varno in sproščeno, ustvarjeno s podobo sonca, ki boža mucu, da lahko zaspi. Še dodatno je poudarjeno z belo barvo, ki je svetla in prijazna, v otroških pesmih je pogosto povezana z dnevom in igro, medtem ko je črna s temo.

3.2.10 Naš prašiček

Včeraj smo prašiča prali:

eden ulival z zalivačo,
drugi pral ga je s krtačo.

Nekaj časa je poslušno
in potrpežljivo krulil,
a potem nam je utekel
in se na dvorišču ulegel –
bolj umazan kakor prej.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: otroštvo.

Motivi: prašiček, umivanje, zalivača, krtača, kruljenje, dvorišče, umazanija.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: okrasni pridevki, primera, prosta rima, stopnjevanje, manjšalnice.

Zgradba: monolitna zgradba.

Pesem ima zelo jasno razvidno zgodbo zapisano tako, da lirski subjekt nekomu pripoveduje o prašičku, ki je osrednji lik. Dogajanje se stopnjuje, najprej jim umivanje uspeva, nato pa se prašiček naveliča, jim pobegne in se spet umaže. *Naš prašiček* je pesem o živalih, površno predstavi tudi navade prašičkov, ki se radi umažejo. Tip pesmi je zbliževalni, saj je izpoved napisana zelo razumljivo, lahko bi jo pripovedoval otrok, torej se je avtor vživel v otroka.

3.2.11 Sultanček na vlaku

Sultanček se pelje,
skozi okno gleda
na zelena polja,
ki bežijo mimo.
Rosne in rjave
so oči njegove.
A še bolj otožne
so oči sosede –
Metka si jih briše,
ker odhaja Sultan,
Sultanček od hiše.

Snov: osebnodoživljajska.

Tema: otroštvo.

Motivi: vožnja, okno, polja, oči, otožnost, soseda, odhod.

Lirski subjekt: brezosebni.

Jezik in slog: okrasni pridevki, prosta rima, stopnjevanje, manjšalnica, enakoglasje.

Zgradba: monolitna zgradba.

Sultanček na vlaku ima potrto in melanholično vzdušje, saj lirski subjekt opisuje razhod. Pesem se začne s Sultančkovo vožnjo z vlakom, kjer opazuje okolico, mimo katere se pelje. V naslednjih dveh verzih izvemo, da je zaradi odhoda žalosten (*Rosne in rjave so oči njegove*). Pesem se konča s potrtostjo in bridkostjo njegove sosede Metke, ki ob njegovem odhodu trpi, saj sta si bila zelo blizu. V zadnjih dveh verzih je z enakoglasjem nakazana ujetost Sultana v prehodu med otroštvom in odraslostjo (*Sultan, Sultanček*), saj ga odhod boli in je nezaželen,

pomeni odmik od brezskrbnega otroštva, njegovo ne pomanjšano ime nakazuje na odraščanje, ki se bo zgodilo v trenutku, zaradi časa, v katerem je ustvarjal Kosovel, lahko sklepamo, da odhaja na delo ali stran od doma v šolo. Konec predstavljene zgodbe je odprt, sami se lahko odločimo, kako se bo njegova življenjska pot končala in ali se bo z Metko še kdaj srečal. Snov pesmi je izrazito osebno doživljajska, saj je tudi Kosovel doživel tak odhod, ko je odšel v Ljubljano zaradi šole. Pesmi ne moremo uvrstiti v nobenega izmed treh tipov poezije. Pesem ne vsebuje veliko manjšalnic, njena vsebina ne idealizira ali ohranja brezskrbne predstave o otroštvu, zato ni idealizacijski tip. Avtor se ni vživel v otroka in mu podal zgodbe, zato ni zbliževalni tip, prav tako pesem ne vzgaja otroka, zato ni vzgojno-poučni tip.

3.2.12 Burja

Burja trese našo hruško,
vije njene veje –
ah, lepo je biti burja –
veje in se smeje.
Veje vije, lomi, lomi
in se ne upeha –
ali slabo, slabo biti
slamnata je streha.
Burja strehe vse podere,
polja vsa prebega –
če pa jaz le stol prevrnem,
se že očka krega ...

Snov: osebnoživljajska.

Tema: otroštvo.

Motivi: burja, veter, hruška, veje, smejanje, lomljenje, streha, podiranje, polja, stol, očka, oštevanje.

Lirski subjekt: osebni.

Jezik in slog: okrasni pridevki, prosta rima, poosebitev, geminacija, anafora, zamolk.

Zgradba: monolitna zgradba.

V pesmi se prepleta več različnih vzdušji in perspektiv. Začne se z opisom burje, pesniku je všeč, zdi se mu zanimiva, v tretjem verzu lahko začutimo hrepenenje, kot da si lirski subjekt želi biti burja (*ah, lepo je biti burja*). V drugem delu pesmi je opisana uničevalna moč burje, saj lahko zlomi veje in podre strehe. Ta moč je še poudarjena z geminacijo, saj so ponovljene besede, ki nakazujejo razdiralno plat burje (*lomi, lomi, slabo, slabo*). V zadnjem delu je hkrati predstavljena podobnost med otroki in burjo ter razlike med njimi. Otroci lahko, tako kot burja, med igro povzročijo veliko razdejanje, a jih za razliko od burje starši po tem okarajo, burja pa ni deležna graje in ne izkusi posledic. Burja je vso pesem prikazana kot otrokov ideal, saj začutimo hrepenenje otroka, da bi bil bolj podoben burji. *Burja* je pesem o naravnih pojavih, saj je zelo ilustrirano prikazana njena moč in njene posledice. Tip otroške poezije je zbliževalni, saj se je pesnik vživel v otroka in podal zgodbo.

3.3 PRIMERJAVA

3.3.1 PESMI ZA ODRASLE

3.3.1.1 Impresionistične pesmi

Preglednica 1: Primerjava impresionističnih pesmi

PESEM	SNOV	TEMA	MOTIVI	LIRSKI SUBJEKT	JEZIK IN SLOG	IDEJNO SPOROČILO
Balada	osebno-doživljajska	bivanjska	polje, Kras, osamljenost, jesenski čas, brinjevka, lovec, tišina, curek krvi, smrt.	brezosebni	prosta rima, enjambement, okrasni pridevek, zamolk, geminacija	Brinjevka in njena usoda ponazarjata samoto in pesnikovo osamljenost.
Slutnja	osebno-doživljajska	bivanjska	tišina, slutnja, smrt, tema, podrtija, senca, cesta, okno, polje.	osebni	naglo nizanje vtisov, nominalni slog, okrasni pridevki, aliteracija, prosta rima, epifora, stopnjevanje enjambement	Pesnik doživlja sloves od doma, ker vstopa v neznano, se počuti prestrašeno in tesnobno.
Vas za bori	osebno-doživljajska	bivanjska	objem, varno gnezdo rok, vas, poti, gnezdo, bori, ptica, otroci, pokop, šipek, srce	osebni	primera, poosebitev, epifora, okrasni pridevek, izpust, brezvezje, prosta rima	Lirski subjekt opisuje ljubljeno domačo vas, na katero je zelo navezan, ni je mogoče

						zamenjati.
Predsmrtnica	osebno- doživljajska	bivanjska	cilj, ogenj, pokoj, spanec, smrt.	osebni	antiteza, inverzija, anominacija, prosta rima, antiklimaks, paradoks	Lirski subjekt govori o doživljanju prezgodnje smrti. Sluti, da bo umrl poln zagona in idej, ki jih ne bo mogel uresničiti.

Snov:

V vseh pesmih je snov osebno-doživljajska, saj avtor izhaja iz osebnega doživetja. V *Baladi* in v *Vasi za bori* je uporabljen avtorjev domači kraj, v *Baladi* tudi občutki osamljenosti, v *Vasi za bori* pa njegova ljubezen do rojstne vasi. V *Slutnji* je predstavljena avtorjeva izkušnja z odhodom od doma, v *Predsmrtnici* so avtorjevi občutki ob prezgodnji smrti.

Tema:

Tema je v vseh pesmih bivanjska, vse govorijo predvsem o avtorjevih notranjih občutkih, ki jih je doživljal ob različnih dogodkih ali v različnih obdobjih.

Motivi:

Vsaka pesem ima svoje motive, a se nekateri med pesmimi ponovijo. V pesmih *Balada*, *Slutnja* in *Predsmrtnica* se pojavi motiv smrti, v *Vas za bori* pa ne, saj ima pesem bolj umirjeno vzdušje, govori le o domači vasi, ki lirskemu subjektu vzbuja prijetna občutja. V pesmih *Balada* in *Slutnja* se pojavi motiv tišine.

Lirski subjekt:

V vseh pesmih razen v *Baladi* je lirski subjekt osebni, saj ga čutimo kot živo osebo. V *Baladi* je brezosebni lirski subjekt, saj ne čutimo, da bi govorila oseba.

Jezik in slog:

V vseh pesmih je rima prosta, pojavljajo se okrasni pridevki. V pesmih *Slutnja* in *Vas za bori* je prisotna epifora, v pesmih *Balada* in *Slutnja* pa enjambement. V vseh obravnavanih pesmih so uporabljena različna pesniška sredstva, ki poudarijo sporočilnost. Na primer v *Baladi* je z geminacijo prikazana samota, v *Slutnji* je z epiforo poudarjeno tesnobno in prestrašeno razpoloženje.

Idejno sporočilo:

Med štirimi pesmimi ima le pesem *Vas za bori* optimistično sporočilo, saj opisuje domačo vas, ki lirskemu subjektu vzbuja prijetna čustva, v njej se počuti varno. V idejnih sporočilih preostalih pesmi prevladujejo negativna čustva.

3.3.1.2 Ekspresionistične pesmi

Preglednica 2: Primerjava ekspresionističnih pesmi

PESEM	SNOV	TEMA	MOTIVI	LIRSKI SUBJEKT	JEZIK IN SLOG	IDEJNO SPOROČILO
Rdeči atom	osebno-doživljajska/ tradicijska	družbenokritična	ogenj, melanholija, tema, napor, mrtvo telo, slap, nebo, trde razmere, ovire, plamen, zastava, preobilje, beda, krivica, sila, nasilje, požrtija, zaton, zatrti, izkoriščani ljudje, teptanci, sužnji, ječa, sonce, nova sila, preoblikovanje življenja, vrnitev moči, delo, zdravi rod, hrepenenje, krize, moč, lažno, cilj, človek, zvezda, pesem, pot, genij	osebni	stopnjevanje, okrasni pridevki, primera, poosebitev, nagovor, vzklik, izpust, bistroumni nesmisel, prosta rima, anafora, enakoglasje, mnogovezje	Premagovanje starega življenja in rekonstrukcija novega, boljšega življenja. A to je le utopija, česar se lirski subjekt zaveda.
Ekstaza smrti	osebno-doživljajska	družbenokritična	evropski mrlič, zlati stolpi, ekstaza, smrt, Evropa, sonce, evropski človek, kraljica, krsta, oblak, srce, voda, kri, ogenj, večer, morja, jezera, jutro, pokrajina	osebni	geminacija, vzklik, pretiravanje, refren, okrasni pridevki, primere, poosebitve, anadiploza, enjambement, prosta rima	V Evropi mora propasti kapitalizem, da lahko nastane nov družbeni red, ki bo rešil Evropo. Temelj nove civilizacije bo moralno in etično očiščen človek, ki bo imel prave cilje.
O pojte vigilije	osebno-doživljajska	družbenokritična	zastave, kozmos, plameni, prepad, templji, luč, panj, zvezde, rodovi, rane, črni stolpi, koprnenje, drhtenje, vigilije, predmestja, dim, noč, piramida, elektrika, duša, zvezdno morje, srce	osebni	poosebitev, brezvezje, okrasni pridevki, primera, enjambement, vzklik, pretiravanje, zamolk, prosta rima	Lirski subjekt si želi spremenjene družbe, upa na propad sodobne civilizacije, a se zaveda, da takšnih spremembe ni mogoče doseči, morale bodo biti ponovljene z vsakim rodnom.

Snov:

Snov je osebno-doživljajska v vseh obravnavanih pesmih, razen v drugi pesmi cikla *Rdeči atom*, kjer je tradicijska, saj je uporabljena snov iz *Pojedine pri Trimalhionu*.

Tema:

Tema je v vseh treh besedilih družbenokritična, saj avtor obsoja družbene razmere svojega časa.

Motivi:

Motivi so v vseh treh besedilih značilni za družbenokritično tematiko, a vsa tri besedila nimajo skupnega motiva. V pesmih *Rdeči atom* in *Ekstaza smrti* se pojavijo motivi ognja, sonca in človeka. V pesmih *Rdeči atom* in *O pojte vigilije* je skupen motiv plamenov, v *Ekstazi smrti* in *O pojte vigilije* sta skupna motiva stolpi in srce.

Lirski subjekt:

Lirski subjekt je v vseh pesmih osebni.

Jezik in slog:

V vseh delih je rima prosta, vsebujejo okrasne pridevke, poosebitve in primere. Vsebujejo tudi vzklik, saj so vse kritične do razmer in pozivajo k spremembam. Pesmima *Ekstaza smrti* in *O pojte vigilije* je skupno pretiravanje in enjambement.

Idejno sporočilo:

V idejnih sporočilih vseh pesmi je izražena želja po spremembah, avtor se zaveda, da jih lahko doseže le delavski razred. Avtor se zaveda, da so takšne spremembe utopija oz. da se bo morala vsaka generacija zanje boriti znova.

3.3.1.3 Konstruktivistične pesmi

Preglednica 3: Primerjava konstruktivističnih pesmi

PESEM	SNOV	TEMA	MOTIVI	LIRSKI SUBJEKT	JEZIK IN SLOG	IDEJNO SPOROČILO
Kons. 5	osebno-doživljajska	družbenokritična	gnoj, zlato, matematični znaki, številke, duša	brezosebni	matematični simboli, onomatopoija, ironija, sarkazem	Duša je največ vredna, če jo imaš, ne potrebuješ drugega. Če je nimaš, je bolje, da nimaš niti zlata, saj bi si s tem le škodoval.
Pesem št. X	osebno-doživljajska	družbenokritična	strup za podgane, strihnin, podgana, podstrešje, dnevi, sonce, lipe, človek, človeški ideali, ljudje, Bog, spomin na mladost	osebni	onomatopoija, geminacija, primera, aliteracija, anadiploza, zamolk, retorično vprašanje, okrasni pridevki	Protest proti razčlovečeni družbi. Človek izgublja človečnost, a humana družba je utopija.

Sferično zrcalo	osebno-doživljajska	družbenokritična	zrcalo, kljukast nos, Heine, nacionalizem, kostanji, voda, starinarji, jesen, trgovine, starine, klin, rdeča krizantema, jesenski grob, Cankar	brezosebni	vzklík, onomatopoija, geminacija, zamolk, okrasni pridevki	Sferično zrcalo poudarja družbene napake.
Rdeča raketa	osebno-doživljajska	družbenokritična	rdeča barva, raketa, obleka, srce, kri, bežanje, izpolnjenje, gorenje, trpljenje, ugašanje, tišina, človek, polje, nebo, oblaki, ogenj.	osebni	anafora, mnogovezje, anadiploza, stopnjevanje, okrasni pridevki, primera, enjambement, vzklíki	Lirski subjekt izraža željo po spremembah, strah ga je, da bi se sprijaznil s svetom. Hkrati se zaveda, da se njegovo življenje bliža koncu, čeprav na to še ni pripravljen.

Snov:

Snov vseh obravnavanih pesmi je osebno-doživljajska.

Tema:

V vseh obravnavanih pesmih je tema družbenokritična.

Motivi:

Vsaka pesem ima veliko svojih motivov, edini motiv, ki se pojavi dvakrat, je motiv človeka v besedilih *Pesem št. X* in *Rdeča raketa*.

Lirski subjekt:

Med obravnavanimi pesmimi se pojavita dva tipa lirskega subjekta, v pesmih *Kons. 5* in *Sferično zrcalo* je brezosebni, v literarnih besedilih *Pesem št. X* in *Rdeča raketa* pa osebni lirski subjekt.

Jezik in slog:

Jezik in slog pesmi sta primerna smeri literarnega ustvarjanja, tako so v *Kons. 5* prisotni matematični simboli, v vseh pesmih razen *Rdeči raketi* je bila uporabljena onomatopoija. V vseh razen v pesmi *Kons. 5* najdemo okrasne pridevke, tako v besedilih *Pesem št. X* in *Sferično zrcalo* sta geminacija in zamolk, v obeh, *Pesem št. X* in *Rdeča raketa*, sta primera in anadiploza, *Sferično zrcalo* in *Rdeča raketa* vsebujeta zamolk.

Idejno sporočilo:

V vseh izbranih pesmih je izraženo neodobravanje družbe in njenih idealov. Predvsem v *Kons. 5* in *Pesem št. X* je izpostavljeno vedenje ljudi, ki izvira iz "naše

notranjosti”, npr. kakšno imamo dušo, humanost. V *Sferičnem zrcalu* so izpostavljene tudi naše zunanje značilnosti, s katerimi smo pogosto preobremenjeni.

3.3.2 PESMI ZA OTROKE

Preglednica 4: Primerjava otroških pesmi

PESEM	SNOV	TEMA	MOTIVI	LIRSKI SUBJEKT	JEZIK IN SLOG	IDEJNO SPOROČILO	TIP OTROŠKE POEZIJE
Večer	osebno-doživljajska	otročstvo	ptički, trava, miška, spanje, sonce, škržat, veter, rosa, polja	brezosebni	manjšalnice, enakoglasje, prosta rima, okrasni pridevki, poosebitev	Prisotna je možnost žanrskega prenosa, predstavljeno je umirjanje narave in pripravljane na počitek na eni strani ter prebujanje vetra na drugi.	idealizacijski
Dete na travi	osebno-doživljajska	otročstvo	sonce, dete, smeh, ročice, ptice, borovci, rožice, gozdovi, vetrovi, spanje	brezosebni	manjšalnice, okrasni pridevki, zaporedna rima, poosebitev	Opisana je narava, ki lahko zaščiti otroka, ko počiva. Poudarjen je občutek varnosti.	idealizacijski
Otrok s sončnico	osebno-doživljajska	otročstvo	sončnica, metulj, rama, zrna, krila, sapica	osebni	manjšalnice, refren, vzklík, geminacija, prosta rima, okrasni pridevki	Prisotna je možnost žanrskega prenosa, saj ima simbol sončnice globlji pomen, kot je značilno za otroško literaturo.	/
Deček in sonce	osebno-doživljajska	otročstvo	sonce, gore, luna, čas, morski valovi, vas, rože, žarki, deček, prebujanje	izmišljeni	manjšalnice, nagovor, pretrgana rima (xaxa), inverzija, okrasni pridevki, poosebitev	Otrok se zbudi kasneje kot običajno, zato sprašuje sonce, kje se je zamudilo.	idealizacijski
Škrat Dobrošin	osebno-doživljajska / tradicijska	otročstvo	škrat, bogatin, zlatniki, dom, prošnja, skopuh	osebni	okrasni pridevki, zaporedna rima, stopnjevanje, poosebitev	Lirski subjekt pripoveduje zgodbo o škratu Dobrošinu, ki rad deli zlatnike, če jih najde. Te zlatnike si želi, da bi jih lahko delil z vsemi.	zbliževalni
Močeradek	osebno-doživljajska	otročstvo	močeradek, jesen, cesta, bratec, mraz in zima, listje, postelja, vprašanje, sonce	osebni	okrasni pridevki, poosebitev, nagovor, geminacija, primera, prosta rima,	Lirski subjekt zanima močerad in njegovo življenje.	idealizacijski

					manjšalnice		
Prošnja	osebno- doživljajska / tradicijska	otročstvo	noč, tema, krila, vila, sanje, zvončki, bonbončki, zvončkljanje, smehljanje, prošnja	osebni	okrasni pridevki, prosta rima, poosebitev, mnogovezje, manjšalnice	Lirski subjekt s prošnjo po sanjah, bonbončkih in zvončkih izraža željo po varnosti.	zbliževalni
Medvedi in medvedki	osebno- doživljajska	otročstvo	medvedi, očka, sladkosnedi, medvedki, mucke, igranje	osebni	okrasni pridevki, pretrgana rima (xaxa), poosebitev, primera, nagovor, inverzija, manjšalnice	Otrok očeta sprašuje o medvedkih.	zbliževalni
Naša bela mačica	osebno- doživljajska	otročstvo	sonce, mačica, lenuška, predica, igranje, kolovrat, predenje	osebni	okrasni pridevki, zaporedna rima, poosebitev, manjšalnice, prisproda	Predstavljena je muca, ki počiva po igri.	idealizacijski
Naš prašiček	osebno- doživljajska	otročstvo	prašiček, umivanje, zalivača, krtača, kruljenje, dvorišče, umazanija	osebni	okrasni pridevki, primera, prosta rima, stopnjevanje, manjšalnice	Lirski subjekt govori o umivanju prašiča, ki se naveliča, jim pobegne in se ponovno umaže.	zbliževalni
Sultanček na vlaku	osebno- doživljajska	otročstvo	vožnja, okno, polja, oči, otožnost, sosedo, odhod	brezosebni	okrasni pridevki, prosta rima, stopnjevanje, manjšalnice, enakoglasje	Odhod Sultančka od doma, ki je njega in sosedo Metko zelo razžalostil.	/
Burja	osebno- doživljajska	otročstvo	burja, veter, hruška, veje, smejanje, lomljenje, streha, podiranje, polja, stol, očka, oštevanje	osebni	okrasni pridevki, prosta rima, poosebitev, geminacija, anafora, zamolk	Burja je otrokov ideal, želi biti bolj podoben burji.	zbliževalni

Snov:

Snov je v večini pesmi osebno-življajska. V pesmih *Škrat Dobrošin* in *Prošnja* se prepletata osebno-življajska in tradicijska snov, saj so liki, ki nastopajo, mitološka bitja, vsebina preostale pesmi pa je osebno-življajska.

Tema:

Tema vseh obravnavanih pesmi je otroštvo, saj vsebujejo motive, ki so značilni za otroke, njihovo igro, odraščanje.

Motivi:

Motiv, ki se je v obravnavanih pesmih pojavi največkrat, je sonce, saj je prisoten v besedilih *Večer*, *Dete na travi*, *Deček in sonce*, *Močeradek* in *Naša bela mačica*. Pogosto se pojavi tudi motiv vetra, ki ga najdemo v besedilih *Večer*, *Dete na travi*, *Otrok s sončnico* in *Burja*. Trikrat se pojavi motiv polja, motivi, ki se pojavijo v dveh različnih pesmih, so spanje, ptice, smeh, rože, krila, prošnja, muce, igranje, smejanje, očka. Motivi so značilni za otroško poezijo, v nekaterih pesmih pa imajo simboliko, ki ni značilna za otroške pesmi in nakazujejo na možnost žanrskega prenosa, npr. motiv sončnice v besedilu *Otrok s sončnico* in motiv vetra v pesmi *Večer*.

Lirski subjekt:

V izbranih pesmih prevladuje osebni lirski subjekt, v treh besedilih je brezosebni, v enem izmišljeni. Lirski subjekt je pri vseh pesmih, ki so zbliževalnega tipa, osebni. To sovпада z značilnostmi tipa, saj se pesnik vživi v otroka. Za idealizacijski tip pa očitno ni tako pomembno, saj se pojavljajo različni lirski subjekti.

Jezik in slog:

Jezik in slog sta značilna za otroško poezijo, v vseh obravnavanih pesmih so okrasni pridevki, v vseh razen v besedilih *Škrat Dobrošin* in *Burja* so manjšalnice, prav tako najdemo v vseh besedilih razen v pesmih *Naš prašiček*, *Sultanček na vlaku* in *Otrok s sončnico* posebitve. Vsa besedila, ki so idealizacijskega tipa, vsebujejo manjšalnice, kar je za ta tip poezije značilno. Med obravnavanimi literarnimi besedili prevladuje prosta rima, v besedilih *Dete na travi*, *Škrat Dobrošin* in *Naša bela mačica* je rima zaporedna, v besedilih *Deček in sonce* ter *Medvedi in medvedki* pa je rima pretrgana. V teh dveh besedilih najdemo tudi inverzijo. V treh različnih besedilih opazimo geminacijo, nagovor, stopnjevanje in primero, v dveh pa enakoglasje. V pesmih so še mnogovezje, prispodoba, anafora in zamolk, a le v po enem besedilu.

Idejno sporočilo:

Idejna sporočila večine pesmi so značilna za otroško poezijo, saj ne vsebujejo globljega sporočila, povezana so z otroštvom, otroki, njihovo igro, počitkom, željami. Izstopata idejni sporočil pesmi *Večer* in *Otrok s sončnico*, saj simbolika njunih motivov nakazuje globlje sporočilo, kot je značilno za otroško poezijo.

Sledi impresionizma, ekspresionizma, konstruktivizma:

Kosovel v svojo impresionistično poezijo vnaša drobne vtise iz zunanjega sveta in jih poveže z drobnimi čustvenimi vzgibi. To lahko zasledimo v pesmi *Večer*, podobe v drugi kitici niso več značilne za otroško poezijo, veter, ki pripihlja čez pokrajino, ni v skladu z njeno umirjenostjo in predstavlja nekaj skrivnostnega. Značilnosti impresionizma najdemo tudi v pesmi *Dete na travi*, ki ima motive, značilne za Kosovelov impresionizem (motiv borovcev).

Ekspressionizma v obravnavani Kosovelovi otroški poeziji ne zasledimo, saj ne izražajo tipičnih ekspresionističnih idej, npr. ideje kaosa, klica po odrešitvi človeka, nezadovoljstva s kapitalizmom ... Sporočilnost pesmi je največkrat tipično otroška, razen v dveh primerih možnosti žanrskega prenosa, a tam simboli ne nakazujejo na sporočila, značilna za Kosovelovo ekspresionistično poezijo.

Tudi sledi konstruktivizma v obravnavani poeziji ni, pesmi ne vsebujejo različnega matematičnega, fizičnega jezika, niso lepljenke ali kolaži. Tudi tematika pesmi ne ustreza konstruktivizmu, saj imajo te Kosovelove pesmi družbenokritično temo: kritizirajo kapitalistično družbo in njene ideale, česar v obravnavani otroški poeziji ni.

3.3.3 PRIMERJAVA PESMI ZA ODRASLE IN OTROKE

Snov:

V obravnavanih pesmih prevladuje osebnodoživljajska snov. Tradicijska snov je v drugi pesmi cikla *Rdeči atom*, v pesmih *Škrat Dobrošin* in *Prošnja* pa se prepletata osebnodoživljajska in tradicijska snov.

Tema:

Tema je v obravnavanih pesmih odvisna od tega, kakšne vrste so, v impresionističnih pesmih je tema bivanjska, v ekspresionističnih in konstruktivističnih družbenokritična in v otroških otroštvo. Med njimi ni podobnosti, kar ni presenetljivo, saj tematika ustreza značilnosti posameznih smeri oz. vrst.

Motivi:

V obravnavanih otroških pesmih in pesmih za odrasle se pojavijo skupni motivi. Med impresionističnimi pesmimi in otroškimi je skupni motiv cesta, ki se pojavi v pesmih *Slutnja* in *Močeradek*, v obeh ima enak pomen, močeradek po cesti postopa, v pesmi *Slutnja* pa lirski subjekt ob cesti, po kateri se pelje, vidi podrtijo.

Tema je skupni motiv impresionističnih, ekspresionističnih in otroških pesmi. Tema tako v pesmi *Slutnja* in *Prošnja* predstavlja nekaj zlovesčega, strašnega, a v

pesmi *Prošnja* jo lirski subjekt prežene s pomočjo bele vile, v pesmi *Slutnja* pa narekuje vzdušje pesmi, saj nelagodje ostane. V pesmi *Rdeči atom* je tema prisposoba za takratne, za lirski subjekt nemogoče, družbene razmere (*dušeči temi*), uporabljena je tudi kot pridevnik (*temna ječa*), ki prav tako ponazarja takratno stanje nekaterih delavcev, ki jih kapitalizem zatira.

Skupni motiv v ekspresionističnih, konstruktivističnih in otroških pesmih je sonce. V pesmi *Rdeči atom* ponazarja luč, ki bo posvetila na temo, torej spremembe, ki jih želi lirski subjekt doseči. Sonce je pozitivno, predstavlja mu upanje. V pesmi *Ekstaza smrti* sonce nastopa v različnih vlogah, pozitivnih in negativnih. Enkrat je snov, v kateri se utaplja mrtev kapitalistični človek, drugič predstavlja silo, ki uniči zelene pokrajine s svojimi pekočimi žarki in je prisposoba za kapitalizem, ki bi lahko zajel tiste dele Evrope, ki jih še ni. Ko je uporabljeno zadnjič, pa s svojimi žarki sije na evropske mrličke, ki so padli, da se je lahko razvil nov, boljši družbeni red. V literarnem besedilu *Pesem št. X* sonce predstavlja hrepenenje, ki ga čuti lirski subjekt, ko se spominja svojih mlajših dni. V otroških pesmih sonce predstavlja luč in bel dan ter varnost. V pesmi *Večer* se z zahajanjem sonca začne večer, narava se pripravlja na počitek. V pesmi *Dete na travi* sonce otroku omogoča, da se igra, v njem vzbuja občutek varnosti. V pesmi *Deček in sonce* deček vstaja s soncem, hkrati je predstavljeno kot prijazen in odprt lik, ki mu lahko deček postavlja vprašanja. V pesmih *Močeradek* in *Naša bela mačica* sonce oba greje, močeradek lahko zato brezskrbno postopa, mačica pa počiva.

Skupna motiva konstruktivističnih in otroških pesmi sta zlato in jesen. Zlato se pojavi v pesmi *Kons. 5* in *Škrat Dobrošin*. V obeh predstavlja materialno dobro, a ima v pesmih različen prizvok. V pesmi *Kons. 5* ga enači z zlatom, nato pa še z nič in s tem se najprej posmehuje zlatu kot materialni dobrini, nato pove, da je vse materialno pokvarjeno. V pesmi *Škrat Dobrošin* zlato prav tako predstavlja dobro, a je lirski subjekt ne obsoja ali zaničuje, želi si le, da bi ga lahko dobil več, tako da bi našel škrate Dobrošina. Motiv jeseni se pojavi v pesmih *Sferično zrcalo* in *Močeradek*, v obeh kot pridevnik. V pesmi *Sferično zrcalo* je prisposoba za grobnico moderne (*jesenski grob*), ki se je končala, ko je imel Kosovel 12 let. V pesmi *Močeradek* pove, v katerem letnem času se pesem dogaja (*jesenski beli cesti*), je tudi izhodišče za otrokova vprašanja, ki se nanašajo na bližajočo se zimo in mraz.

Polje je skupni motiv impresionističnih, konstruktivističnih in otroških pesmi. Pojavi se v pesmih *Balada*, *Slutnja*, *Rdeča raketa*, *Večer*, *Sultanček na vlaku* in

Burja. Polje je v vseh pesmih upodobljeno kot naravna enota, nima globljega pomena, v pesmi *Večer* čez polje pripihlja veter, v pesmi *Balada* je s praznim poljem predstavljena samota, v pesmih *Sultanček na vlaku* in *Slutnja* si Sultanček ogleduje polja, mimo katerih se pelje, v pesmi *Burja* pa burja polja prebega. V pesmi *Rdeča raketa* je motiv uporabljen dvakrat, obakrat predstavlja polje, brez globljega pomena.

Lirski subjekt:

V obravnavanih pesmih se pojavijo tri vrste lirskega subjekta; osebni, brezosebni in izmišljeni. Izmišljeni lirski subjekt je uporabljen le v otroških pesmih, ostala dva nastopata tudi v odraslih. Med obravnavanimi ekspresionističnimi pesmimi se pojavi le osebni lirski subjekt.

Jezik in slog:

V izbranih pesmih prevladuje prosta rima, zaporedna in pretrgana rima se pojavita le pri nekaterih otroških pesmih. V vseh pesmih razen v *Kons. 5* najdemo okrasne pridevke. Zelo pogosta je tudi poosebitev, ki se pojavi v pesmi *Vas za bori*, v vseh ekspresionističnih pesmih in v vseh otroških pesmih razen v literarnih besedilih *Naš prašiček*, *Sultanček na vlaku* in *Otrok s sončnico*. Primera se pojavi v pesmi *Vas za bori*, v vseh ekspresionističnih pesmih, v pesmih *Pesem št. X* in *Rdeča raketa* ter treh otroških pesmih. Enjambement je prisoten v dveh impresionističnih, dveh ekspresionističnih in eni konstruktivistični pesmi, v otroških pesmih ga ni. Geminacija, zamolk in stopnjevanje se pojavijo v vseh treh smereh pesmi za odrasle in v otroških pesmih. Med ekspresionističnimi, konstruktivističnimi in otroškimi pesmimi najdemo vzklik, mnogovezje in anaforo.

Zanimivo je, da je onomatopoiya, ki je značilna predvsem za otroške pesmi, prisotna le pri konstruktivističnih pesmih, v obravnavanih otroških pesmih pa ni bila uporabljena.

Pesniška sredstva, ki se pojavijo v vseh treh smereh poezije za odrasle, a ne pri otroški poeziji, so aliteracija, izpust, brezvezje. Pesniški sredstvi, ki se pojavita le pri otroški poeziji, sta uporaba manjšalnic in različne vrste rim.

Idejno sporočilo:

Idejna sporočila pesmi se med sabo razlikujejo. Posebej sem primerjala tiste pesmi, med katerimi sem zaznala največje podobnosti.

Zelo podobni sta sporočili impresionistične pesmi *Slutnja* in pesmi za otroke *Sultanček na vlaku*. Obe prikazujeta vožnjo z vlakom in odhod od doma. V obeh je predstavljeno slovo od doma, ki je tako za lirski subjekt v pesmi *Slutnja* in like pesmi

Sultanček na vlaku boleče in otožno. Obe pesmi verjetno prikazujeta pesnikov zgodnji odhod od doma. Imata tudi skupne motive, polje, okno. Razlika med njima je, da je v pesmi *Slutnja* lirski subjekt že popolnoma sam, a lahko sklepamo, da se je na postaji nekdo poslovil od njega (*Nekdo gleda za meno*), tako kot se je od Sultančka Metka. Obe pesmi vsebujeta okrasne pridevke in prosto rimo, dogajanje je v obeh stopnjevano. Pesmi se razlikujeta po tipu lirskega subjekta, saj je v impresionistični pesmi osebni, v otroški pa brezosebni, in po tematiki, saj ima prva pesem bivanjsko temo, v drugi pa je tema otroštvo.

Veliko podobnosti imata tudi impresionistična pesem *Vas za bori* in otroška pesem *Dete na travi*. V prvi pesmi je predstavljena domača vas lirskega subjekta in njegova naklonjenost do nje, tam se počuti varno. Podobno je opisano okolje, v katerem se igra otrok v otroški pesmi. V obeh je občutek varnosti vzpostavljen tudi z borovimi drevesi. Okolje je opisano s skupnimi motivi, v obeh se pojavijo ptice, bori, otroci. Obe pesmi vsebujeta okrasne pridevke in posebitev, razlikujeta se po tipu rime, lirskem subjektu in temi.

Primerjala sem tudi drugo pesem cikla *Rdeči atom* in pesem *Otrok s sončnico*. V pesmi *Otrok s sončnico* ima motiv sončnice globlji pomen, predstavlja lahko delavce, ki jim grozi, da se zlomijo pod težo kapitalizma. V drugi pesmi cikla *Rdeči atom* so se delavci že "zlomili". Zdaj poskušajo popraviti krivice, ki so jim bile storjene, in zaživeti v novi nekapitalistični družbi. Zdi se, da se je zgodilo tisto, pred čimer svari vzklik na koncu vsake kitice pesmi *Otrok s sončnico*. V ekspresionistični pesmi je podana kritika materialnih vrednot. Tudi v pesmi *Otrok s sončnico* je izražen strah pred dobrinami, saj se je sončnica nagnila zaradi teže zlatega metulja. Pesmi imata obe osebni lirski subjekt, vsebujeta okrasne pridevke in imata prosto rimo.

V pesmih *Kons. 5* in *Burja* sta predstavljena neki ideal in razočaranje, ki ga povzroča okolica. V pesmi *Kons. 5* je ideal duša, ki je največja vrednota, če jo imaš, ne potrebuješ drugega, če je nimaš, pa je bolje, da nimaš niti zlata ali gnoja, ki sta ideal večine preostalih ljudi, saj bi si s tem le škodoval. Hkrati je nakazano razočaranje nad tem, da so ideal okolice avtorja pesmi predvsem materialne dobrine. V *Burji* je ideal lirskega subjekta prav burja, saj si otrok želi, da bi ji lahko bil podoben, da bi lahko delal razdejanje brez posledic. Hkrati čutimo tudi razočaranje lirskega subjekta nad svojo okolico, ki jo predstavlja njegov oče, saj lahko burja podira strehe in ne občuti posledic, on pa ne more niti prevrniti stola, ne da ga očka ošteje.

Največja razlika v sporočilnosti med pesmimi za odrasle in otroškimi pesmimi je, da v otroških ni očitnega boja proti kapitalizmu, prošelj po odrešitvi človeka, kritike družbe, ki se pojavijo pri vseh ekspresionističnih in konstruktivističnih pesmih.

V sporočilnosti impresionističnih in konstruktivističnih pesmi sem zasledila slutnjo smrti, ki jo je čutil Kosovel, in strah pred tem, da ne bo izpolnil svojih ciljev. Takšnih sporočil v obravnavanih pesmih za otroke ni.

3.4 UČNA URA ZA UČENCE IN DIJAKE

3.4.1 MODEL UČNE URE

Učenci v osnovni šoli in dijaki v gimnazijah se v okviru učnih načrtov za slovenščino srečajo tudi s Srečkom Kosovelom in njegovimi deli. V učnem načrtu za osnovno šolo ni predpisanih obveznih književnih del. Znotraj vsebine "Učenci in učenke ob razvijanju zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil pridobivajo tudi literarnovedno znanje." spoznavajo med drugim dela Srečka Kosovela v 1. in 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju (Digitalni učni načrt, 2021, spletni vir⁴), kar kaže na to, da se učenci v osnovni šoli srečajo tako z njegovimi otroškimi kot tudi pesmimi za odrasle. Tudi dijaki gimnazij se pri pouku slovenščine še enkrat srečajo s Kosovelovo poezijo, saj najdemo v učnem načrtu za gimnazijo Srečka Kosovela v vsebinskem sklopu Slovenska književnost v prvi polovici 20. stoletja. Obvezna besedila Srečka Kosovela so *Balada/Slutnja*, *Ekstaza smrti/Nokturno*, *Pesem št. X/Kons 5*. Med predlogi prostoizbirnih književnih besedil za individualno in skupinsko delo ter aktualizacijo pa sta še pesmi *Rime* in *Sferično zrcalo* (Digitalni učni načrt, 2021, spletni vir).

Namen izvedbe učne ure je bil potrditi hipotezo, da bodo učenci in dijaki našli motivne in sporočilne podobnosti med otroškimi pesmimi in pesmimi za odrasle.

Uro sem zasnovala tako, da se jo lahko izvede v razredu, na daljavo s pomočjo video konference ali kot samostojno delo. Pripomočki za delo so predstavitev PowerPoint, na kateri so navodila za delo, povezava do posnetka o življenju in delu Srečka Kosovela, ponovitev analiziranja pesmi s pomočjo narejene analize Kosovelove pesmi ter delovni listi za delo v dvojicah ali individualno delo.

Učna ura je bila izvedena z nadarjenimi učenci 8. in 9. razreda ene izmed osnovnih šol v Mariboru in dijaki enega oddelka tretjega letnika gimnazije v Mariboru. Ura je bila izvedena kot samostojno delo v dvojicah učencev v osnovni šoli in individualno samostojno delo gimnazijcev. Tako sem se odločila, da bi dobila čim bolj avtentične odgovore učencev in dijakov.

Struktura učne ure:

1. MOTIVACIJA IN UVOD:

⁴ Dostopno na: <https://dun.zrss.augmentech.si/#/>.

- a. Življenjepis avtorja: učenci in dijaki si pogledajo kratek posnetek o življenju Srečka Kosovela, v katerem so navedeni podatki, ki so uporabni pri analizi njegovih literarnih del.
 - b. Ponovitev elementov analize: s pomočjo predstavitve PowerPoint učenci in dijaki ponovijo ključne elemente analize: snov, motive, temo, lirski subjekt, jezik in slog ter idejno sporočilo. V pomoč je na predstavitvi narejena analiza pesmi *Vas za bori* Srečka Kosovela (priloga 1).
2. JEDRO: delo poteka v dvojicah ali posamezno. Učenci in dijaki s pomočjo delovnega lista (priloga 2) samostojno analizirajo tri otroške in tri pesmi za odrasle, vsaka je iz ene književne smeri. Dvojica ali dijak sam analizira eno otroško pesem in eno za odrasle.
 3. ZAKLJUČEK: dijaki in učenci posredujejo rezultate analiz na delovnih listih v pregled. V kolikor je izvedljivo, učenci/dijaki povzamejo svoje ugotovitve in jih primerjajo z ugotovitvami sošolcev.

3.4.2 ANALIZA DELOVNIH LISTOV

V okviru učne ure so učenci in dijaki izvedli analizo vse elemente, ki so jih ponovili ob predstavitvi. V spodnji analizi sem zajela le najzanimivejše, na katere se nanaša tudi ena hipoteza in ki največ povedo o dojemanju pesmi.

3.4.2.1 Delovni list 1

Preglednica 5: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Slutnja in Sultanček na vlaku pri osnovnošolcih

	MOTIVI		IDEJNO SPOROČILO	
	Slutnja	Sultanček na vlaku	Slutnja	Sultanček na vlaku
Prvi par	slutnja smrti, trpljenje	žalost, domotožje, odhod ali zapustitev	Pesnik izraža trpljenje in predvidevanje bližnje smrti.	Pesnik nam skozi pesem, s pomočjo Sultančka, sporoča svoj odhod od doma in žalost ter domotožje ob le-tem.
	Primerjava: Oba motiva sta povezana z žalostjo, le da je v prvi pesmi motiv trpljenja in slutnje smrti, v drugi pa domotožja ob odhodu in zapustitve.		Primerjava: Pesnik v prvi pesmi sporoča trpljenje in slutnjo k smrti, v drugem delu pa čustva ob odhodu od doma.	

Drugi par	smrt	hrepenenje	Pesnik opisuje kraj, ki je razdejan zaradi vojne, in smrt.	Pesnik opisuje hrepenenje po ljubezni ter žalost.
	Primerjava: Oba motiva sta otožna.		Primerjava: Prva pesem je napisana po resničnih dogodkih, druga je izmišljena.	
Tretji par	smrt	odhajanje	Občutek, da ti ves čas sledijo in je vprašanje časa, kdaj boš umrl.	Govori o tem, da so mladi fantje odhajali od hiše.
Četrty par	smrt	odhajanje otrok	Živi vsak dan, kot da je tvoj zadnji. Opisano je čakanje smrti.	So ljudje, za katere sploh ne vemo, da nas imajo radi, dokler jih ne zapustimo.

Motiv pesmi *Slutnja*, ki so ga učenci prepoznali, je bil motiv smrti. V pesmi *Sultanček na vlaku* so bili najpogostejši motivi odhajanja, hrepenenja in domotožja, torej otožnost ob razhodu. Pri otroški pesmi so vsi učenci zapisali podobno idejno sporočilo, bistvo je občutek žalosti zaradi pogrešanja znanega okolja. Pesem za odrasle so učenci razumeli zelo različno. Njihovo razumevanje je odvisno od tega, kaj jih je pri pesmi najbolj pritegnilo – nekatere okolica dogajanja, druge pa čustva lirskega subjekta. Najbolj izstopata odgovora tretjega in četrtega para, prvi izraža paranojo, drugi pa neizprosnost, zato nista mogla primerjati pesmi, saj nista zaznala vzporednic. V primerjavi nihče ni izpostavil, da obe pesmi govorita o odhodu, razhajanju, in da je to vzrok za otožnost.

Preglednica 6: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Slutnja in Sultanček na vlaku pri srednješolcih

	MOTIVI		IDEJNO SPOROČILO	
	Slutnja	Sultanček na vlaku	Slutnja	Sultanček na vlaku
1	Slutnja smrti, nemir	Motiv, ki se pojavijo so žalostna (prizadeta) deklica, zapuščenje doma, poslavljanje od nekoga, ki ti je pri srcu.	Pesnik opisuje svoj kraj, ljubezen do njega in žalost ob tem, ko ga zapušča.	Pesem govori o deklici, ki je žalostna, ker jo zapušča njen kužek.
	Primerjava: V obeh pesmih se pojavita motiva zapuščenja svojega kraja in žalosti, ki ju ob tem občutita v sebi.		Primerjava: Obe pesmi sta se mi zdeli dokaj melanholični, prevladuje žalostno, turobno razpoloženje ob odhodu, poslavljanju. Druga pesem je vsebinsko bolj	

			razumljiva, v prvi je vsebina opisana bolj mračno in zamorjeno.	
2	Smrt, nemir, bolest.	Žalost, odhod, poslavljanje ...	Bolečina in osamljenost človeka, ki nekam odhaja.	Bolečina ob odhodu nekoga ljubljenega.
	Primerjava: Oba motiva sta otožna.		Primerjava: Bolečina zaradi osamljenosti.	
3	Polje, nemir, slutnja smrti	Sultan, vlak, narava, oči, žalost	Pesnik se najprej obrača k vtisom iz zunanjega sveta, proti koncu se obrne v lastno notranjost. Sluti smrt.	Žalost deklice Metke, zato ker Sultanček odhaja.
	Primerjava: Podobnost: žalostno vzdušje, opis narave Ostali so različni.			
4	Slutnja smrti	žalost	Pesnik opisuje kaj vidi in dobi občutek, da za njim gleda smrt.	Pesnik opisuje bolečino deklice in psa ob poslavljanju.
	Primerjava: V obeh so motivi bolj žalostni, resni.		Primerjava: Pri pesmih zasledimo žalost in poslavljanje. V prvi pesmi ima avtor občutek, da se poslavlja od življenja, pri drugi pa se deklica poslavlja od psa.	
5	Smrt	odhod Sultančka	Pesnik zaradi bolezn sluti smrt.	Sultanček odhaja in je zato žalosten. Še bolj žalostna je Metka.
	Primerjava: Imata podoben motiv, saj v obeh pesmih nekdo odhaja. V prvi je odhod mišljen kot odhod s tega sveta (smrt), v drugi pa je to dejanski odhod.		Primerjava: Zdi se mi, da imata pesmi dokaj podobno sporočilo, saj obe govorita o žalosti. Prva zaradi smrti, druga zaradi odhoda.	
6	Polja, podrtija, tišina, tema, okno, senca, slutnja smrti.	Okno, polja, oči.	Avtor opisuje občutke o zapuščanju nekega prostora (doma) in slutnjo smrti.	Opisuje odhod Sultančka od doma in žalost, ki jo odhod povzroči.
	Primerjava: Polja ter okno sta motiva v obeh pesmih, vendar imata različen pomen.		Primerjava: Obe opisujeta odhod in žalost ter tesnobo povezano z njim. Pesem Slutnja je bolj temačna, osredotoča se samo na občutke lirskega subjekta.	
7	Polje, tema, senca, smrt.	Zelena polja, okno.	Pesem prikazuje svoje dožemanje smrti in pripravljenost na smrt.	Pesem prikazuje bolečino Metke in Sultančka ob razhodu.
	Primerjava: Motivi so v pesmi <i>Slutnja</i> temačnejši, grozljivejši.		Primerjava: Pesnik z obema pesmima predstavi različno vrsto bolečine.	

Srednješolci so med motivno analizo zaznali ne samo duhovnih motivov, kot so jih osnovnošolci, ampak tudi stvarne (*polje, okno, senca, oči*). Motive so dojeli bolj poglobljeno od osnovnošolcev, a v primerjavi ne izpostavijo, da vsi motivi govorijo o razhajanju. V idejnih sporočilih vsi razen enega opazijo, da gre za žalost ob ločitvi. Dva sta razbrala, da gre za ločitev med Metko in psom, na kar bi lahko namigovale rjave oči in ime lika.

3.4.2.2 Delovni list 2

Preglednica 7: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Rdeči atom II in Otrok s sončnico pri osnovnošolcih

	MOTIVI		IDEJNO SPOROČILO	
	Rdeči atom II	Otrok s sončnico	Rdeči atom II	Otrok s sončnico
Prvi par	Hrepenenje.	Skrb za sončnico (osebo, ki mu je blizu).	Nekaterim je malo veliko, drugim pa je malo malo.	Govori o osebi, ki mu je pri srcu in ga skrbi zanjo.
Drugi par	Krivicica, smrt, sužnji, temne ječe, zlato sonce, meč in plamen, sila in nasilje.	Sončnica, zlat metulj, zlom, zlata zrna, sapica.	Kljub krivicam, nasilju, izgubljenim množicam vojakov, sužnjevi in ljudi, ki v mukah so umrli, bodo kljub temu vstali z vsemi umrlimi in pomendranimi ter živeli dalje.	Pesem nam sporoča, da življenje in volja po njem, ki jo nosimo v sebi, sta nekaj, kar je naša glavna skrb, saj če nas kaj ogroža, smo zaskrbljeni. Avtor si je izbral sončnico, ker se ozira po soncu, kar prikazuje nas, ko se oziramo po nečem dobrem.
	Primerjava: Oba motiva sta otožna.		Primerjava: V obeh pesmih je prikazana predvsem volja po življenju, luč prihodnosti in upanje.	

En par je navedel posredno izražene motive in je tudi pri idejnih sporočilih zaznal skrb za druge, vendar ni prepoznal vzporednic med pesmima, ki bi jih navedel v primerjavi. Drugi par vidi predvsem neposredne motive, navedene v pesmih, ki jih povezuje s samoohranitvenim nagonom.

Preglednica 8: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Rdeči atom II in Otrok s sončnico pri srednješolcih

	MOTIVI		IDEJNO SPOROČILO	
	Rdeči atom II	Otrok s sončnico	Rdeči atom II	Otrok s sončnico

1	Krivica, smrt, nasilje, propad, zaton, vstaja.	Sončnica, metulj, podoba otroka.	Neizogibna preobrazba sveta in revolucija.	Otrok je povezan s sončnico in jo neguje in varuje pred zunanjim dogajanjem.
2	Motiv trpljenja.	Motiv upanja, svobode.	Pesnik nam predstavlja trpljenje ljudi in razlike med njimi. Govori o življenjih ljudi iz preteklosti. Pove nam, da imajo nekateri ljudje vse drugi pa nič. Nastopata dve barvi: rumena – sonce in pa temna, mračna barva – beda.	Pesnik ilustrira rojstvo novega bitja, hkrati pa navidezno smrt. V vsaki kitici je popisano eno življenje: metulja, sončnice in otroka. Na koncu vsake kitice je prošnja. V pesmi sta dve poglobitni barvi; rumena in zlata, ki sta povezani z motivi narave.
	Primerjava: V prvi pesmi je predstavljeno veliko trpljenja in muk, v drugi pa avtor upa na to, da se sončnica ne zlomi in metulj predstavlja svobodo.		Primerjava: Druga pesem nam da nekakšno upanje, prva pa predstavlja strah in bedo.	
3	Meč, plamen, množica, ječa, sonce.	Sončnica, metulj, sapica.	Pesem opisuje, kako se bo množica uprla. Stvari, ki so jim nudile oporo, bodo povzdignjene, vse ostalo pa bo prekleto in bo propadlo.	Pesem govori o otroku s sončnico. Otroka skrbi za sončnico, ne želi, da se poškoduje.
	Primerjava: Motivi v pesmi <i>Otrok s sončnico</i> imajo bolj pozitiven pomen.		Primerjava: Obe pesmi omenjata neko spremembo, ki se lahko zgodi (množice se bodo uprle, sončnica se bo zlomila).	

Pri srednješolcih je opazna podobna ločitev motivov obeh pesmi, zanimive so primerjave, ki v motivih pesmi *Otrok s sončnico* vidijo predvsem simbole upanja in svobode. Med idejnimi sporočili pesmi *Rdeči atom* vsi izpostavljajo spremembe, na katere nakazuje vsebina pesmi. Nasprotno od osnovnošolcev srednješolci pri pesmi *Otrok s sončnico* vidijo sporočilo skrbi in varovanja. Primerjava, ki kaže na zanimivo dožemanje obeh pesmi in edina najde vzporednice med njima, je strah pred spremembo – upor množic in zlom sončnice.

3.4.2.3 Delovni list 3

Preglednica 9: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Kons. 5 in Burja pri osnovnošolcih

	MOTIVI		IDEJNO SPOROČILO	
	Kons. 5	Burja	Kons. 5	Burja

Prvi par	Posesivnost.	Nepravičnost.	Vsi si zaslužimo enako, ne glede na položaj. Enakost med ljudmi.	Nepravično sojenje zaradi položaja. Izraža nerazumnost in nepravičnost.
	Primerjava: Opisuje stanje človeka.		Primerjava: Obe se navezujeta na družbo. Prva govori o nepravičnosti imetja oz. nepotrebi imetja. Druga pa o nepravičnosti sojenja.	
Drugi par	Pogled na svet, denar, duše ljudi.	Nepravičnost, burja, krivičnost.	Dobrim in slabim se poplača, vsak dobi svoje. Iz pesmi je razvidno kako zelo se dobro in slabo prepletata med sabo.	Včasih nekateri ljudje počnejo stvari, ki jih sam ne smeš.
	Primerjava: Obe opisujeta življenjski problematiki.		Primerjava: Razlikujeta se v idejnem sporočilu, nauku, obe pa na svoj način opišeta svet. Obe vsebini imata globlji pomen, ampak sta razložena na drugačen način.	

Motivna analiza pesmi *Burja* je pri obeh parih podobna. Pri pesmi *Kons. 5* pa je drugi par pokazal bolj poglobljeno razumevanje motivov. V idejnem sporočilu oba para prepoznata globlji pomen burje, ki jo vidita kot vplivnejši – močnejši dejavnik v primerjavi s posameznikom.

Preglednica 10: Motivna in sporočilna primerjava pesmi Kons. 5 in Burja pri srednješolcih

	MOTIVI		IDEJNO SPOROČILO	
	Kons. 5	Burja	Kons. 5	Burja
1	Gnoj in zlato, duša, število nič, števila so več od črk.	Burja in kras, dom, slamnate strehe.	Za nekatere je gnoj zlato in za nekatere zlato gnoj. Za nekatere pa oboje. Pesnik kritizira našo družbo, se norčuje. S primerjavo gnoja in zlata izrazi, da umetnost pomeni manj od denarja. Oboje gnoj in zlato je nič, nič pa je neskončno.	Pesnik opisuje pihanje burje in kako ona lahko uničuje on pa niti po pomoti ne more. Pove, da je lepo biti burja, ne pa čisto, ker burja uničuje.
	Primerjava: Motivi si sploh niso podobni.		Primerjava: Idejni sporočili sta si različni. Pri <i>Kons. 5</i> je bistveno težje za razumevanje. Vsebina <i>Kons. 5</i> je kompleksnejša in zahtevnejša.	

2	Motiv gnoja, zlata, duše, črk in številke.	Motiv burje, hruške, vej, strehe, stola, očeta.	Pohlep in materializem kvarita dušo. Interpretiramo lahko, da je gnoj v resnici koristnejši od zlata, ki le pokvari človeka. V pesmi piše, da so številke bolj pomembne od črk, kar bi lahko kritiziralo materialističnost današnje družbe.	Starši otroka hitro kregajo za nepomembne stvari. Pesnik opisuje moč burje, zavida ji njeno svobodo, neodvisnost. Hkrati pa pokaže njene slabe učinke (podiranje streh). Pokaže kako veliko lahko naredi burja v primerjavi z otrokom.
	Primerjava: V pesmi Burja so motivi bolj vsakdanji, v pesmi Kons. 5 pa nenavadni.		Primerjava: V pesmi <i>Kons</i> 5. se zdi, da je interpretacija vsebine bolj prepuščena posamezniku. V pesmi Burja pa je lažja za razumevanje, kar je pričakovano, saj je pesem namenjena otrokom.	
3	Motiv nasprotovanja, norčevanja.	Motiv hrepenenja.	Denar ni pomemben, dobrosrčni ljudje si zaslužijo več, življenje ni pravično. Protikapitalistična.	Hrepenenje po spremembi, drugačnem življenju.
	Primerjava: Želja po spremembi.		Primerjava: Pri obeh se čuti želja po spremembi.	
4	Motiv zlata, gnoja, neskončnosti, duše, nič (0).	Motiv burje, hruške, veje, strehe, očeta.	Pesnik pokaže sarkazem in ogorčenje nad kapitalizmom. Govori o vrednosti gnoja in zlata, da imata drugačno vrednost za posameznika.	Pesnik sporoča, da smo ljudje kaznovani za svoja dejanja, medtem ko narava ni. Govori o tem, kako se burji nič ne zgodi, ko prevrne hruško, uniči streho, ko pa otrok prevrne stol, je kaznovan.
	Primerjava: Večina motivov je predmetnih.		Primerjava: Obe pesmi gledata na stvari iz dveh pogledov. Obe pesmi govorita o nekih razlikah.	
5	Gnoj, zlato, črke, številke.	Burja, hruška, veje, strehe.	Duša je pomembnejša od bogastva in materialnih dobrin. Za pesnika je zlato nič vredno, primerja ga z gnojem, ki predstavlja nekaj grdega. Ljudje brez duše ne rabijo zlata. Ljudje z dušo ne potrebujejo gnoja, ker so že duševno bogati.	Burja lahko prevrne hruško, streho, pa se ji nič ne zgodi, če pa otrok prevrne stol ga očka že krega. Pesnik opisuje vse nevšečnosti, ki jih povzroči bur z otrokom.
	Primerjava: V pesmi Burja najdemo motive iz narave. Medtem ko so v pesmi Kons. 5 motivi različni.		Primerjava: Sporočilo je v pesmi Kons. 5 bolj globoko, razmišljujoče. Vsebinsko pesmi Burja je lažje razumljiva, preprostejša.	
6	Zlato, gnoj, duša.	Burja, veje, streha, hruška, stol.	Kdor nima zlata, kdor ima dušo, ne potrebuje	Burja na Krasu uničuje pridelke, hiše, drevesa.

			gnoja. Pesem nima posebne vsebine, le sporočilo na koncu.	Opisuje posledice burje ter jih primerja z očetovo jezo ob prevrnjenem stolu.
			Primerjava: Sporočilo opisuje človeško naravo v prvi pesmi ter posledice burje v drugi pesmi. Prva pesem nima vsebine, druga opisuje konkreten dogodek.	
7	Duša, zlato, gnoj.	Naravni motivi: burja veje.	Etični človek. Dobri in slabi ljudje - tisti, ki so zaradi denarja pokvarjeni, in tisti, ki ne potrebujejo materialnega bogastva.	Burja lahko opustoši naravo, otrok pa se ne izmuzne posledicam, če obrne stol.
	Primerjava: Prva pesem ima motive oziroma človeške lastnosti neke družbe, druga pa narave in otroštva.		Primerjava: V otroški pesmi Burja lahko le-ta povzroča težave brez posledic zanjo, posledica pokvarjenosti pa je omenjena v Kons. 5. Dobrota in pokvarjenost ljudi v prvi pesmi, primerjava burje in otroka v drugi pesmi.	

Med motivi izstopata nasprotovanje in norčevanje. Vsi preostali so predmetni in neposredno povzeti iz vsebine. Pri analizi idejnih sporočil je opazno veliko bolj poglobljeno dožemanje obeh pesmi, kot so ga pokazali osnovnošolci. Izstopa dožemanje burje kot prisposodbe za svobodo.

4 SKLEP

Pred začetkom raziskovanja sem si zastavila raziskovalne hipoteze, ki sem jih poskušala potrditi ali ovreči.

Po analizi in primerjavi izbranih pesmi Srečka Kosovela ugotavljam, da so otroške pesmi in pesmi za odrasle motivno-tematsko in jezikovno-slogovno sorodne, saj najdemo v nekaterih pesmih iste motive, ki so v otroških pesmih običajno predstavljeni enostavneje. Tako v pesmih za odrasle kot v otroških pesmih je pesnik uporabil enaka slogovno-jezikovna sredstva. S tem potrjujem prvo hipotezo raziskave.

Drugo hipotezo delno potrjujem, saj so v obravnavanih otroških pesmih vidne sledi impresionizma, ekspresionističnih in konstruktivističnih značilnosti pa ne moremo prepoznati.

Tretjo hipotezo lahko potrdim, saj lahko odsev družbenih razmer v otroški poeziji prepoznamo le z zelo poglobljeno analizo samo pri eni pesmi iz skupine Kosovelove otroške lirike, ki nakazuje na možnost žanrskega prenosa.

Po analizi rešenih delovnih listov lahko potrdim tudi zadnjo hipotezo, saj so dijaki našli podobnosti v motivih in idejnih sporočilih pesmi, ki so jih obravnavali.

Raziskovanje mi je omogočilo popolnoma nov vpogled v poezijo Srečka Kosovela, predvsem z vidika pesnika za otroke. Zanimivo bi bilo narediti podobno raziskavo med pesmimi kakšnega drugega slovenskega pesnika, ki je pisal za odrasle in za otroke, npr. Otona Župančiča, Dragotina Ketteja ipd.

5 VIRI IN LITERATURA

5.1 VIRI

Kosovel, S. (1964). *Moja pesem*. Maribor: Obzorja (Iz slovenske kulturne zakladnice).

Kosovel, S. in Ocvirk, A. (1984). *Intergali '26 / Srečko Kosovel*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Grafenauer N. (ur). (2016). *Sončnica na rami. Pesmi za otroke od Frana Levstika do danes*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Sončnica).

5.2 LITERATURA

Vrečko, J., A. Novak, B. in Pavlič, D. (2005). Kosovelova poetika. *Primerjalna književnost, letnik 28, številka 3*.

Paternu, B. (1999). *Od ekspresionizma do postmoderne: študije o slovenskem pesništvu in jeziku*. Ljubljana: Slovenska matica.

Kos, J., Virk, T. in Kocijan, G. (2011). *Svet književnosti 3*. Maribor: Obzorja.

Kovaček, K. (2019). *Recepcija Kosovelove poezije: diplomsko delo*. Univerza v

Bjelčevič, A. (1998). Slovenski svobodni verz prve tretjine 20. stoletja. *Primerjalna književnost, letnik 21, številka 2, str. 97–110*. URN:NBN:SI:DOC-BZ9ESOO9 from <http://www.dlib.si>

Škrjanc, M. (2014). *Obravnava ljudske in avtorske pesmi v predšolskem obdobju: diplomsko delo*. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Pridobljeno od http://pefprints.pef.uni-lj.si/2148/1/Diplomsko_delo.pdf

Jaušovec, M. (2010). *Recepcija Kosovelove poezije v prvem triletju osnovne šole*. [M. Jaušovec]. Pridobljeno s <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?lang=slv&id=13465> Ljubljani, Filozofska fakulteta. Pridobljeno od <https://repozitorij.uni-lj.si/lzpisGradiva.php?lang=slv&id=120401>

Saksida, I. (1994). *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Založba Obzorja.

Kralj, L. (1986). *Ekspresionizem / Lado Kralj*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

5.3 SPLETNI VIRI

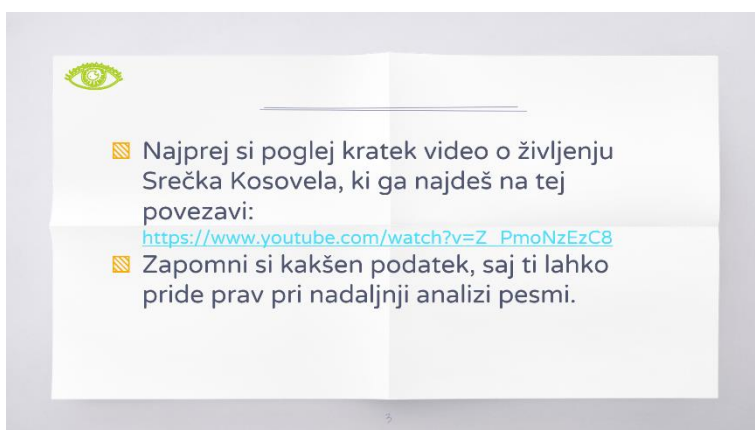
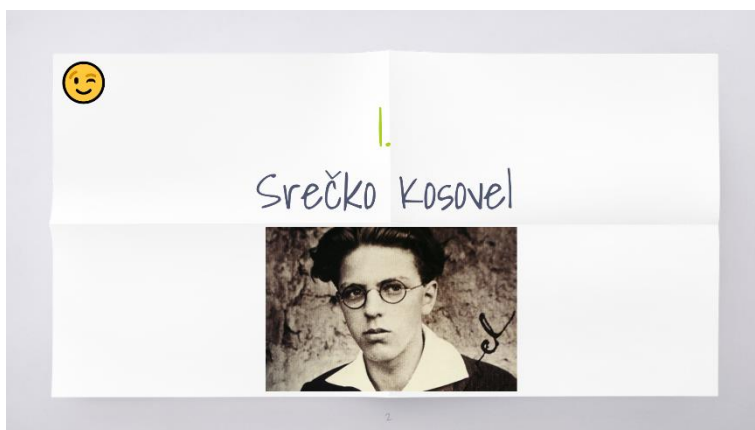
Fran/SSKJ. Dostopno na: https://fran.si/130/sski-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/3610393/T4MVC_System_Web_Mvc_ActionResult, posodobljeno 30. 3. 2021, zadnjič obiskano 30. 3. 2021.

Petronijev Satirikon kot parodični roman (2017). Dostopno na: <http://kud-logos.si/2017/petronijev-satirikon-kot-parodicni-roman/>, posodobljeno 30. 3. 2021, zadnjič obiskano 30. 3. 2021.

Digitalni učni načrt (2021). Dostopno na: <https://dun.zrss.augmentech.si/#/>, zadnjič obiskano 30. 3. 2021.

6 PRILOGE

6.1 Priloga 1

2.

Analiza pesmi

4

Vas za bori

S pomočjo Kosovelove pesmi *Vas za bori* bomo ponovili elemente analize pesmi.

5

Elementi analize

Vas za bori

V oklepu zelenih borovih rok
bela, zaprašena vas,
poldremajoča vas
kot ptica v varnem gnezdu rok.

Sredi dehtečih borov postanem:

Ni to objem mojih rok?
Velik objem, velik obok
za tako malo gručo otrok.

Za zidom cerkvenim je pokopan

nekdo. Na grobu šipek cvete.
Iz bele vasi bele poti —
in vse te poti v moje srce.

V naši analizi se bomo osredotočili na:

- ☑ snov,
- ☑ motive,
- ☑ temo,
- ☑ lirski subjekt,
- ☑ jezik in slog ter
- ☑ idejno sporočilo.

6

SNOV

Vas za bori

V oklepu zelenih borovih rok
bela, zaprašena vas,
poldremajoča vas
kot ptica v varnem gnezdu rok.

Sredi dehtečih borov postanem:

Ni to objem mojih rok?
Velik objem, velik obok
za tako malo gručo otrok.

Za zidom cerkvenim je pokopan

nekdo. Na grobu šipek cvete.
Iz bele vasi bele poti —
in vse te poti v moje srce.

predstavlja material, iz katerega bo avtor zgradil vsebino in obliko dela oz. besedila. Snov so lahko konkretni pojavi in avtorjeve ideje, domišljija.

Poznamo dve vrsti snovi:

☑ **Osebno doživljajska snov:** avtor izhaja iz osebnega doživetja, doživljanja, izkušeni, sanj, domišljije.

☑ **Tradicijska snov:** zgodovinska, mitološka, iz ljudskega slovstva. Ne uporabi osebnega doživetja, ampak nekaj zgodovinskega, ljudskega.

Snov v pesmi je osebnoživljajska, saj avtor izhaja iz osebnega doživetja, ko opisuje svojo domačo vas.

7

Motiv

Vas za bori
V oklepu zelenih borovih rok
bela, zaprašena vas,
poldremajoča vas
kot ptica v varnem gnezdu rok.

Sredi dehtečih borov postanem:
Ni to objem mojih rok?
Velik objem, velik obok
za tako malo gručo otrok.

Za zidom cerkvenim je pokopan
nekdo. Na grobu šipek cvete.
Iz bele vasi bele poti —
in vse te poti v moje srce.

Je del snovi in je nosilec konkretnega pomena, izrazimo ga z besedno zvezo, na primer:

- 📌 motiv neuresničene ljubezni,
- 📌 motiv smrti,
- 📌 motiv hrepenenja.

V pomoč: vprašaj se, katere dogodke, osebe, predmete, stanja, čustva najdemo v literarnem delu.

Motivi, ki se pojavijo v pesmi, so objem, varno gnezdo rok, vas, poti, gnezdo, bori, ptica, objem, otroci, pokop, šipek, srce.

Tema

Vas za bori
V oklepu zelenih borovih rok
bela, zaprašena vas,
poldremajoča vas
kot ptica v varnem gnezdu rok.

Sredi dehtečih borov postanem:
Ni to objem mojih rok?
Velik objem, velik obok
za tako malo gručo otrok.

Za zidom cerkvenim je pokopan
nekdo. Na grobu šipek cvete.
Iz bele vasi bele poti —
in vse te poti v moje srce.

Pomeni nekaj abstraktnega in izhaja iz motivov. Tema vedno poimenujemo z eno besedo.

Poznamo razumske:

- 📌 družbenokritična,
- 📌 socialna,
- 📌 bivanjska,
- 📌 vojna

in čustvene teme:

- 📌 ljubezenska,
- 📌 družinska,
- 📌 materinska.

V pomoč: vprašaj se, o čem besedilo govori.

Tema je bivanjska, avtor piše o domači vasi, o njej razmišlja, se vrača v otroštvo.

Jezik in slog

Vas za bori
V oklepu **zelenih borovih rok**
bela, zaprašena vas,
poldremajoča vas
kot ptica v varnem gnezdu rok.

Sredi **dehtečih borov** postanem:
Ni to objem mojih rok?
Velik objem, velik obok
za tako **malo gručo otrok.**

Za **zidom cerkvenim** je pokopan
nekdo. Na grobu šipek cvete.
Iz **bele vasi bele poti** —
in vse te poti v moje srce.

- 📌 **Okrasni pridevek** → beseda, ki slikovito pokaže bistveno lastnost predmeta (*zlato sonce, sovražna sreča*).
- 📌 **Primeri** → zaradi neke podobnosti pomen prenesemo z enega predmeta na drugega z veznikoma kot in kakor (*močeradec kakor da vesla, postopa*).
- 📌 **Poosebitev** → prisposoba, s katero živali, neživa bitja in pojme poosebimo (*gozd molči, grobovi tulijo*).
- 📌 **Inverzija** → zamenjan besedni red.

V Kosovelovi pesmi najdemo primeri (poldremajoča vas kot ptica v varnem gnezdu rok), poosebitev (poldremajoča vas), okrasne pridevke (zelenih borovih rok; bela, zaprašena vas, bele poti ...)

Lirski subjekt

Vas za bori
V oklepu zelenih borovih rok
bela, zaprašena vas,
poldremajoča vas
kot ptica v varnem gnezdu rok.

Sredi dehtečih borov postanem:
Ni to objem mojih rok?
Velik objem, velik obok
za tako malo gručo otrok.

Za zidom cerkvenim je pokopan
nekdo. Na grobu šipek cvete.
Iz bele vasi bele poti —
in vse te poti v moje srce.

- 📌 **Osební ali avtorski:** čutimo ga kot živo osebo, čutimo samega avtorja;
- 📌 **fiktivni ali izmišljeni:** avtor ustvari izmišljeni subjekt, ki govori o svojem položaju, mislih;
- 📌 **brezosebni:** značilen za modernistično liriko 20. stoletja. Ne čutimo osebe, ampak se zdi, kot da govori človekova podzavest;
- 📌 **nadosebni:** čutimo, kot bi govoril avtorjev duh, nekaj višjega.

Lirski subjekt v obravnavani pesmi je osební, saj lahko čutimo, kako avtor pripoveduje o svoji vasi.

Idejno sporočilo

Vas za bori
 V oklepu zelenih borovih rok
 bela, zaprašena vas,
 poldremajoča vas
 kot ptica v varnem gnezdu rok.

Sredi dehtečih borov postanem:
 Ni to objem mojih rok?
 Velik objem, velik obok
 za tako malo gručo otrok.

Za zidom cerkvenim je pokopan
 nekdo. Na grobu sipek cvete.
 Iz bele vasi bele poti —
 in vse te poti v moje srce.

Je zaključena misel,
 ki v besedilu izrazito
 izstopa.

V pomoč se lahko
 vprašaš: Kaj
 besedilo sporoča?

**Pesnik opisuje svojo
 domačo vas in svoj ljubeči
 odnos do nje.**

Razlaga vsebine pesmi

- ☑ Pesnik opisuje svojo domačo vas in svoj odnos do nje.
- ☑ V prvi kitici so nanizani njegovi vtisi vasi, v zadnjem verzcu pa že razodene svojo naklonjenost do domačega kraja (*kot ptica v varnem gnezdu rok*), saj se tam počuti varno, predvsem ker je tudi vas zaščiten, saj je obdana z bori.
- ☑ V drugi kitici pokaže, da je bila njegova vas objem zanj in za marsikaterega otroka, s čimer še poudari svojo navezanost na domači kraj, pokloni pa se tudi borom, ki jih opiše kot dehteče.
- ☑ V zadnji kitici poda še nekaj opisov vasi, pesem pa zaključí z verzoma, v katerih dvakrat uporabi pridevnik bel.
- ☑ Bela barva je barva popolnosti, čistosti in nedolžnosti. S tem pridevnikom poda dokončno razsodbo o tem prostoru, ki ga ni mogoče zamenjati, saj je zasidran v njegovem srcu (*in vse te poti v moje srce*).

😊

3.

Delo v parih/posamezno

Navodila

- ☑ Preberi obe pesmi Srečka Kosovela, ki ju imaš na delovnem listu, in ju analiziraj po prvinah, zapisanih v tabeli.
- ☑ Po končani analizi posameznih pesmi med sabo primerjaj ter zapiši, kaj imata skupnega in v čem se razlikujeta.

6.2 Priloga 2

DELOVNI LIST

ANALIZA PESMI IN PRIMERJAVA MED KOSOVELOVO OTROŠKO IN ODRASLO POEZIJO

Navodilo za delo:

Preberi obe pesmi Srečka Kosovela in ju analiziraj po prvinah, zapisanih v preglednici. Po končani analizi pesmi primerjaj ter zapiši, kaj imata skupnega in v čem se razlikujeta.

Preden začneš z delom, si oglej predstavitev, s pomočjo katere boš spoznal/a nekaj o življenju Srečka Kosovela in ponovil/a vse potrebno za analizo.

Pesem za odrasle (impresionistična ¹)	Pesem za otroke
<p style="text-align: center;">Slutnja</p> <p style="text-align: center;">Polja. Podrtija ob cesti. Tema. Tišina boleti.</p> <p style="text-align: center;">V dalji okno svetlo. Kdo? Senca na njem.</p> <p style="text-align: center;">Nekdo gleda za menoj, z menoj nepokoj in slutnja smrti.</p>	<p style="text-align: center;">Sultanček na vlaku</p> <p style="text-align: center;">Sultanček se pelje, skozi okno gleda na zelena polja, ki bežijo mimo. Rosne in rjave so oči njegove. A še bolj otožne so oči sosede – Metka si jih briše, ker odhaja Sultan, Sultanček od hiše.</p>

¹ Kosovel v svojih impresionističnih pesmih v poezijo vnaša drobne vtise iz zunanjega sveta, zlasti iz narave. V središču pesmi je žalostno, melanholično, mirno razpoloženje. Snov za impresionistične pesmi so motivi s Krasa, motivi matere in smrti, motivi zgodnjega odhoda od doma ...

Literarna prvina:	Pesem za odrasle: <i>Slutnja</i>	Pesem za otroke: <i>Sultanček na vlaku</i>	Primerjava – podobnosti/razlike
snov			
motiv			
tema			
lirski subjekt			
jezik in slog			
idejno sporočilo			
vsebina			

DELOVNI LIST

ANALIZA PESMI IN PRIMERJAVA MED KOSOVELOVO OTROŠKO IN ODRASLO POEZIJO

Navodilo za delo:

Preberi obe pesmi Srečka Kosovela in ju analiziraj po prvinah, zapisanih v preglednici. Po končani analizi pesmi primerjaj ter zapiši, kaj imata skupnega in v čem se razlikujeta.

Preden začneš z delom, si oglej predstavitev, s pomočjo katere boš spoznal/a nekaj o življenju Srečka Kosovela in ponovil/a vse potrebno za analizo.

Pesem za odrasle (ekspresionistična ¹)	Pesem za otroke
<p>Cikel pesmi Rdeči atom – druga pesem II</p> <p>In kar je enim topo preobilje, je drugim tiha beda in krivica, in s preobiljem luksusa in kaprica in meč in plamen, sila in nasilje.</p> <p>A požrtija pri Trimalhionu z opojnim vinom smrti je končala, in kdor kraljuje danes, je v zatonu, ker pomendrana množica bo vstala.</p> <p>In kar biló zatrto in steptano in kar biló teptancem, sužnjem sveto in kar je v temni ječi nam sijalo, bo s svetlim, zlatim soncem obsijano, in kar nas gnalo v temni čin — prekleto, in vse ostalo bo na vek propalo.</p>	<p>Otrok s sončnico</p> <p>Nesem sončnico na rami, zlat metulj je vzplaval nanjo, sončnica se je nagnila, o, da ne bi se zlomila!</p> <p>Nesem sončnico na rami, v njej so zlata, zlata zrna, sončnica se je nagnila, o, da ne bi se zlomila!</p> <p>O, metulj razprl je krila, sapica je vzvalovila, sončnica se je nagnila, o, da ne bi se zlomila!</p>

¹ V Kosovelovem ekspresionizmu imajo opazen pomen barve. Gre za izražanje etičnih doživljajev. Pesmi vsebujejo vizije o koncu sveta, o koncu evropskega kapitalističnega reda, človeštva. V njih so pozivi k rušenju starega in gradnji novega sveta.

Literarna prvina:	Pesem za odrasle: <i>Rdeči atom – II</i>	Pesem za otroke: <i>Otrok s sončnico</i>	Primerjava – podobnosti/razlike
snov			
motiv			
tema			
lirski subjekt			
jezik in slog			
idejno sporočilo			
vsebina			

DELOVNI LIST

ANALIZA PESMI IN PRIMERJAVA MED KOSOVELOVO OTROŠKO IN ODRASLO POEZIJO

Navodilo za delo:

Preberi obe pesmi Srečka Kosovela in ju analiziraj po prvinah, zapisanih v preglednici. Po končani analizi pesmi primerjaj ter zapiši, kaj imata skupnega in v čem se razlikujeta.

Preden začneš z delom, si oglej predstavitev, s pomočjo katere boš spoznal/a nekaj o življenju Srečka Kosovela in ponovil/a vse potrebno za analizo.

Pesem za odrasle (konstruktivistična ¹)	Pesem za otroke
<p style="text-align: center;">Kons. 5</p> <p style="text-align: center;">Gnoj je zlato in zlato je gnoj. oboje = 0 0 = ∞ ∞ = 0 A B < 1, 2 3 Kdor nima duše, ne potrebuje zlata, kdor ima dušo ne potrebuje gnoja. I, A.</p>	<p style="text-align: center;">Burja</p> <p style="text-align: center;">Burja trese našo hruško, vije njene veje – ah, lepo je biti burja – veje in se smeje. Veje vije, lomi, lomi in se ne upeha – ali slabo, slabo biti slamnata je streha. Burja strehe vse podere, polja vsa prebega – če pa jaz le stol prevrnem, se že očka krega...</p>

¹ Konstruktivizem je popolnoma nov tip poezije. Pesmi zaradi oblikovnih značilnosti imenujemo konstruktivistične, Kosovel jih je imenoval konstrukcije ali na kratko konsi. Vsebujejo gesla, matematične znake, glasove, črke, kratice, formule ... Spremeni se oblika pesmi, ki je hote neestetika, tehnična, matematična.

Literarna prvina:	Pesem za odrasle: <i>Kons. 5</i>	Pesem za otroke: <i>Burja</i>	Primerjava – podobnosti/razlike
snov			
motiv			
tema			
lirski subjekt			
jezik in slog			
idejno sporočilo			
vsebina			